

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת נשא - שבועות

גיטין יז. - כ:

החתומים כמי שנחקרה בב"ד וממילא נתקיים השליחות, אלא על כרחך כיון דמדרבנן בעי עדות מיקרי חצי דבר, וה"נ דכוותיה, ואולי יש לחלק. וצ"ע. [א"ה, לפמש"כ הריטב"א לעיל ה: בד"ה לימא] דלמ"ד משום לשמה נאמן השליח כדון ע"א נאמן באיסורין, דעשו איסור זה כשאר איסורין, לכאן לא שייך בזה פסולא דחצי דבר, דלאו מתורת עדות הוא, אבל בנידון דהרמ"ה הא בעינן עדות, בין על מסירת הבעל לשליח ובין על מסירת השליח לאשה].

יז. אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדה"י צריכין שיאמרו.

כ' הרשב"א, וטעמא משום דבעי לשמה. וקשה לי אמאי לא אקשינן ליה ומי א"ר יוחנן הכי, והא איפליגו בה ר' יוחנן וריב"ל ואסתתיים דריב"ל הוא דאמר לפי שאין בקיאיין לשמה, ומשום דריב"ל משום בקיאיין לשמה, ר' יוחנן הוא דאמר לפי שאין מצויין לקיימו [כדלעיל ה:]: וכו'. וי"ל דאפשר דההוא עובדא דאתא לקמיה דריב"ל, דמיניה מסתייעא דריב"ל הוא דאמר משום שאין בקיאיין לשמה ור' יוחנן הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו, עדיין לא נעשה אותו מעשה, [דהא דקאמר הכא אילימא קסבר ר' יוחנן שנים שהביאו וכו', רב אמי קאמר לה [ולא סתמא דגמ']], וכי קאמר לה, מקמי עובדין דריב"ל הוה, ולא מצי לאקשווי מינה]. וא"נ דלאו כולי עלמא ידעי עובדא דאתא לקמיה דריב"ל וכו'. ועדיין צריכא עיונא, דר' אמי ור' אסי תלמידי דר' יוחנן הוי, ואינהו הוו בקיאי בעובדי דהוו אתו לקמיה, והנכון שנאמר דאמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן.

יז. נכתב ביום ונחתם ביום.

כ' בהגהות פור"י, לכאן מיותר, ואפשר לומר דמתני' קמ"ל דאפי' במקום שכותבין שעות כדאיתא בכתובות [צג:], הכא כשר, לא מבעיא למ"ד שמה יחפה, דהא חזינן דרבנן לא חשו לזה בשעות, דהא לא תקנו רק לכתוב היום ולא השעה, אלא אפי' למ"ד משום פירי, הכא גבי גיטין כיון דלאו לגוביינא קאי אינו פסול אלא כשהוא מוקדם ביום, שהקדים לתקון חכמים, משא"כ הקדמה בשעות, אע"ג דבשטרות העומדות לגוביינא ודאי פסול, מ"מ בגט כשר.

וז"ל הריטב"א, אשמעינן מתני' דאע"ג דנכתב ביום בבוקר או בלילה ולא נחתם עד למחר בערב כשר, ואע"ג דאיכא משום פירות לר"ש דאמרו אין לבעל פירות משעת כתיבה, דפירי דמשעת כתיבה בבוקר עד שעת חתימה בערב (אינו) [איהי] מפסדא להו, דזמן גיטא אינו מוכח אלא מסוף היום, (וכ"נ) [וה"נ] איכא משום בת אחותו, שאם נתגרשה בערב והיא זינתה בבוקר שעדיין היתה אשת איש, תוציא את גיטה ותאמר בבוקר גרושה הייתי, דמי ידעינן אי מצפרא אי מפניא כדאיתא בגמ' [יז:], ולא

יז. אמר, רחמנא וכו' או בטולא דבר עשו.

פי' המהר"ם שי"ף, דשיעבודו בישראל על תנאי, והיה כאשר תריד ופרקת עולו וגו' [בראשית כ"ז, מ'], כמו שנאמר [שם כ"ב] הקול קול יעקב וגו', וא"כ עתה שעסקנו בדברי תורה, לא יהיה ידו שולטת בנו, משא"כ בשעבוד עכו"ם אחרים. ופריך למימרא וכו' שאין יכולין לקבל גזירת רומיים שגזרו שלא יעסקו בתורה וכפירש"י, שע"כ יהיה להם שליטה. והשתא א"ש נמי הא דמשני הא לבתר דאתי חברי וכו', סו"ס במאי גריעי מרומיים כיון דגזירת הרומיים קשים עד שאין יכולים לקבל וכו', [אבל לפירושו גריעי חברי בשעה שעוסקין בתורה, דברומיים אין יכולים לגזור שאר גזירות, משא"כ חברי].

יז. דנעשו כשנים על זה, וכשנים על זה,

הקשה הפנ"י, הא על כרחך בהאי לישנא סובר ר' יוחנן טעמא דאין בקיאיין לשמה, מדקאמר שנים שהביאו צריכין לומר, א"כ כשיוצא מתחת יד עד הכתיבה אמאי כשר, דנהי דהו"ל כשנים ע"ז וכו', אפ"ה הא בעינן בעדות דבר שלם ולא חצי דבר, והכא חצי דבר הוא, דכתיבה בלא חתימה או חתימה בלא כתיבה לאו מידי הוא, וכמש"כ הטור [אה"ע סו"ס קמ"ב] בשם הרמ"ה, דכשיוצא מתחת יד עד אחד והשני מעיד שנמסר [הגט לשליח] בפניו, צריך למסור הגט לאשה בפני שניהם, דאל"כ הו"ל חצי דבר, דמסירת הבעל לשליח חצי דבר הוא, וכן מסירת השליח לאשה, וה"נ נראה דגרע טפי.

ובשלמא על תוס' שכ' לעיל דאפי' אחד מעיד בפני נכתב ואחד מעיד בפני נחתם מהני לענין לשמה, לא תקשי הא הו"ל חצי דבר, דתוס' לשיטתייהו שכ' בפ' מרובה [ע: בד"ה למעוטי] דלא מיקרי חצי דבר אלא כשכל אחד יכול לראות כל הענין בפעם אחד וכו', וא"כ י"ל בכה"ג שעד הכתיבה לא היה בשעת החתימה, וכן להיפך, לא מיקרי חצי דבר, משא"כ להרמ"ה ז"ל דעל כרחך לא ס"ל בהא כשיטת תוס', דא"כ בנידון דידיה נמי לא מיקרי חצי דבר, שמסירת הבעל היה במדה"י ומסירה להאשה בא"י, ועל כרחך דכשיטת הרי"ף ז"ל ס"ל בענין חצי דבר [דלא ס"ל חילוק תוס' כמבואר בדבריהם שם], וא"כ תקשי סוגיא דשמעתין. ובשלמא לענין קיום חותמיו לא מיקרי חצי דבר כיון שעל קיום השטר הן מעידין, הו"ל דבר שלם, משא"כ לענין לשמה דעל גוף הגט מעידין הו"ל חצי דבר.

ולכא למימר דבכה"ג לא מקרי חצי דבר כיון דמדאורייתא גיטא מעליא הוא, דרוב ספרי דדייני גמירי, וכ"ש דלאחר שלמדו הוא, ולחומרא בעלמא חיישינן, לא מיקרי חצי דבר, דא"כ בנידון הרמ"ה ז"ל נמי עדי מסירה משליח ליד האשה מדאורייתא דבר שלם הוא, דהא מדאורייתא עדים

קטלינן לה דספק נפשות להקל, ולצאת מידי כל החששות האלה היה להם לתקן לכתוב שעות, קמ"ל מתנ" דלא חשו רבנן להכי.

יז. ביום ונחתם בלילה פסול.

עיינן בחת"ס שהקשה, דב"מ [עב]. אית ליה לר"ל דש"ח המוקדם כשר לגבות בו מזמון שני לרבנן דר"מ דהלכתא כוותיה [אולי צ"ל כוותיה], א"כ גט מוקדם אמאי פסול לגמרי, וכי חמיר משטר דעביד רק לגוביינא. והניח בצ"ע.

יז. שהיה ר"ש אומר כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין וכו'.

כ' המאירי, יש שואלין, אף בשטרי חוב ומכר מה ענין לפסול בנכתב ביום ונחתם בלילה, שהרי אין טורפין מה שנמכר ביום שנכתב השטר, שהרי אין ברירה אם קודם המקח נכתב או אחר המקח נכתב, ומאחר שאינו טורף אלא במה שנמכר אחר אותו יום שנכתב בו השטר, הרי אינו טורף אלא מיום החתימה. ואין זה כלום, שמ"מ אין לו לטורף מיום החתימה אלא מיום שלאחריה, נמצא טורף מיום החתימה שלא כדין.

יז. מפני מה תקנו זמן בגיטין.

ופירש"י כיון דלאו שטרא דגוביינא הוא, וביאר הפנ"י, דאף דאיכא מאן דס"ל דגובה עיקר כתובתה ע"י הגט לחוד, מ"מ אין צורך לכתוב הזמן, דהגט אינו אלא לראיה שנתגרשה, ואז גובה ע"פ תנאי ב"ד מיום הנישואין אף ממשעבדי. וז"ל התוס' ר"ד, דאע"ג דתנן [כתובות פח:]: הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה, לאו מזמן הגט טרפא אלא מזמן כתובה, וגיטא הוי ראייה שגירשה ונתחייב בכתובתה, ומה יעשה לו אם הוא מוקדם.

יז. מפני מה תקנו זמן בגיטין.

הקשה הגרע"א, דילמא היו צריכין לתקן הזמן משום הבחנה, כדי שנוכל לידע מתי נתגרשה, ואי דבאמת לא נאמין לה שנתגרשה מוקדם וצריכה להמתין מיום שראינו הגט אצלה שלשה חדשים, א"כ אכתי קשה, דילמא היו צריכין לתקן הזמן לטובתה דלא תצטרך להמתין מיום ראית הגט אצלה. ועיינן ברש"ש שהקשה, נימא משום שמה יודע הבעל עדות לאחד מקרוביה מאחר שנתגרשה, ואם לא יהא זמן, נוקי אותה אחזקה אשת איש ונאמר שעכשיו נתגרשה [ופסול לעדות זו], וכן נוקי ממון אחזקה ולא נוציא ע"פ עדותו.

יז. משום בת אחותו.

כ' הריטב"א, אפי' ליכא קטלא, דליכא עדים והתראה, מ"מ עביד הכי כדי לחפות עליה שלא היתה אשת איש כשזנתה, דמוטב תדון בפניה ולא תידון כאשת איש. ועיינן בדבריו לקמן [בד"ה גזייה] שכ' בת"ד ז"ל, דכי תקון רבנן זמן בגיטין משום בת אחותו, לאו עיקר תקנה היא כדי שלא להצילה ממייתה, דזנות זה אפי' ר' יוחנן מודה דלא שכיח שתהא מזנה בעדים והתראה ותתיר עצמה למיתה, ומשום הא לא הוו מתקני רבנן זמן, אלא עיקר תקנה כדי שלא לחפות עליה שלא יאמרו אשת איש זנתה.

יז. בתוד"ה משום בת אחותו. דלא אמרינן אוקמה אחזקת אשת איש וכו' כיון שהיא גרושה לפנינו, ועוד דאדרבה וכו'.

כ' הגרע"א, צ"ל דהתוס' מפרשים שניהם יחד, דמשו"ה לא מוקמינן לה אחזקת א"א, כיון דאית לה כנגדו חזקת כשרות והרי גרושה לפנינו, דזה בלא זה לא יכולים לומר, דהרי גרושה לפנינו לבדו אינו מועיל, דהא בכל חזקות דעלמא י"ל דליזיל בתר השתא ומ"מ חזקה קמייתא עדיף, א"כ ה"נ י"ל דהרי גרושה לפנין לא מועיל מידי כיון דהיתה לה חזקת א"א, וחזקת כשרות לבד על כרחך לא מועיל, דא"כ אפי' אם כתבו בו זמן, תטמין את גיטה ותאמר אבד גיטי ולא יכולין להרגה כיון דיש לה חזקת כשרות, אלא על כרחך דכוונת תוס' היא שניהם יחד. ומצאתי בפנ"י שכ"כ [יעו"ש]. שהאריך ומסיק כן, ונסתייע מל' הר"ן שהביא דברי תוס' בלא תיבת "ועוד". ועיי"ש שביאר טעמא דלא מהני חזקת כשרה וצדקת לחודא, משום דאינה נהרגת אא"כ התרו בה וקבלה התראה ואמרה

אעפ"כ, וכיון שאמרה כן בשעת התראה ולא אמרה גרושה אני, איתרע לה חזקת כשרות. יעו"ש].

יז. בתוד"ה ריש לקיש. וא"ת גט מאוחר יפסל מהאי טעמא.

פשטות דבריהם דלא קשיא להו אלא לר"ל, וכ"נ מהרמב"ן שכ' בסתמא דמשום בת אחותו ליכא במאוחר. אבל הר"ן כ', דאיכא נמי למיחש משום בת אחותו, שיכתוב זמנו של גט לאחר כמה ימים [מיום שאנו עומדין בו], ותוציא את גיטה ותאמר קודם זנות נתגרשתי, ואין זמנו של גט מוכיח, שהרי על כרחנו אנו רואין שהוא מאוחר, והו"ל כגט שאין בו זמן.

ועיינן בהגרע"א שעמד בזה מ"ט לא הקשו תוס' גם לטעמא דבת אחותו, וכ' ליישב דהא פסיקא להו דאינה מגורשת אלא מזמן הכתוב בו, אבל לענין פירות הוה ס"ל דמפסיד הבעל משעת נתינה, ואהא תירצו כיון שאינו ראוי לגרש אלא מזמן הכתוב בו, גם פירות אינו מפסיד אלא מזמן הכתוב בו.

עוד יישב, דבמאוחר לית לן למיחש למידי, שאם תראה את הגט לאחר הזמן הכתוב בו, לא מהימנינן לה לומר שהוא מאוחר, דלא שכיח, ומהיכי תיתי לן למיחש לכך, ואם תראה לנו הגט קודם הזמן הכתוב בו ותטען כיון שראיתם שהוא מאוחר והגט בידי מקודם, תאמינו לי שבא לידי קודם הזנות, בזה נימא דישאר החזקת אשת איש, ולא שייך חזקה דהשתא, דהרי היא גרושה לפנינו, [כמש"כ תוס' [בד"ה משום] לענין גט שאין בו זמן קודם התקנה], דדילמא עתה נמי אינה מגורשת, דחזינן ריעותא לפנינו ויכול להיות שהתנה עמה בפירוש שלא תהיה מגורשת עד זמן הכתוב בו, ושפיר קיים חזקת אשת איש ותיהרג.

יז. בתוד"ה ריש לקיש. ואומר ר"י דבמאוחר וכו' דאין ראוי לגרש בו אפי' נתנו לה לאלתר וכו'.

והטעם כ' הרמב"ן דלאו כרות גיטא אלא מן הזמן ואילך, וכ"כ הרא"ש [בתוספותיו, ובפסקיו סי' ה'] דאין זה כריתות. אבל הר"ן כ' דהו"ל כאילו התנה עמה שלא תתגרש עד יום פלוני. והריטב"א בשלהי סוגיין [יח. בד"ה א"ל אביי וכו' ולענין גט מאוחר] כ' ג"כ כטעמא דהר"ן, ומסיק ז"ל, ולפ"ז אפשר לומר דה"ה בכל שטרי הקנאה כלומר שקונין בשטר בעצמו, שהשטר עושה מעשה גט, שאם הוא מאוחר שאינו קונה הלוקח או המקבל מתנה עד זמן השטר, דהו"ל כאילו אמר לו לא תקנה אלא עד זמן פלוני, ואם נתנה לאחר ביני וביני, אין ללוקח או למקבל מתנה זו כלום. [אבל לטעמא דהרמב"ן והרא"ש לכאן דוקא בגיטין ושחרורין דינא הכי]. ומיהו אם כתוב בו מעכשיו, הו"ל כמעכשיו ולזמן פלוני, דגופה מעכשיו ופירי לאחר זמן.

ודעת הרמב"ם [פ"א מהל' גירושין הכ"ה] דגט מאוחר פסול. וכ"כ הרמב"ן [ועיינן במאירי שכ' הטעם משום פירי דאכלה מניסן [שנתנו לה] ועד תשרי [הבא שהוא זמן הכתוב בו], שאכלתם כדין ואתי בעל ומפיק להו, א"נ דאתי למיקטלה בזנות שמניסן ועד תשרי שלא כדין. והראב"ד כ' דמאוחר כשר לגרש בו מעתה, אלא שיש לבעל פירות ואינה גובה כתובתה עד אותו זמן הכתוב בגט, הלכך אחרו. והקשה עליו הרשב"א מהא דאמרינן בב"ב [קלו.]. דהכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, הכי קאמר ליה, גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, אבל גבי גט תנן הרי זה גיטיך מהיום ולאחר מיתה, חולצת ולא מתייבמת, דמספק"ל אי תנאה הוי אי חזרה הוי, ואם איתא, גט נמי נימא גופה מהיום ופירות נכסיה לאחר מיתה, אלא שלא מצינו אשה לאחד ומעשה ידיה לאחר, וכדגרסינן עלה דההיא בירושלמי [ב"ב פ"ח ה"ח] ונימא גופה מהיום ומעשה ידיה לאחר שלשים יום, ופריקו לא מצינו אשה לאחד ומעשה ידיה לאחר וכו', דמאי שנא מאוחר לדברי הרב ז"ל מכותב מעכשיו ולאחר שלשים יום. [יעו"ש שהאריך].

ובעיקר קושית תוס' כ' הרשב"א [וכ"כ הרמב"ן בקיצור], דאף כשתמצא לומר שהוא ראוי לגרש בו כסברתו של הראב"ד ז"ל, ונימא דאף הפירות מפסיד לאלתר, מ"מ אין ראוי לפוסלו משום פירות, דהא ידעה וקא מחלה, כשאר גיטי ממון מאוחרין דעלמא דמכשרינן משום דידע וסבר וקביל וכו',

ותמה על עצמך, שאין בו זמן משום פירות אמאי פסול, דהא לא חששו אלא להפסד לקוחות, אבל להפסד בעלי דבר עצמן לא חששו.

אלא ש"ל דהכא כיון שבידו לגרשה בעל כרחו, והיא אינה יכולה לברר לעולם מתוך הגט מאיזה זמן נכתב שתזכה היא בפירותיה, דין הוא שנפסול את הגט בכך, שהרי א"א לה בלא ב"ד, ואם לא תמצא ב"ד הרי היא מפסדת, ולא שייך לומר בכי הא ידעה וקא מחלה וכו', אבל מ"מ במאוחר הרי אינה מפסדת פירות כלל, דפירי דמשעת הגט הרי נתברר מתוך הגט ואינה צריכה לטרוח אחר ב"ד להראות זמן גיטה, ואי משום פירי דמשעת נתינה עד זמן הכתוב בגט, הרי היא יכולה שתלך לב"ד ותראה להן את גיטה, והם כותבין לה דמשעת זמן פלוני נמסר גיטה לידה, ותלך ותטרוף לקוחות מעתה, ואם לאו, תחוש היא לעצמה, ולמה נפסול את הגט בכך, ואפי' לא תמצא ב"ד לשעתה, דבר מועט הוא ולא פסלינן ליה בכך, ועוד דאפי' לשבוע דקמיה ומשבוע דבתריה כדאמרין לקמן.

יז: קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה.

הקשה המהר"ם ש"ף, מנא ליה לר' יוחנן לומר ב' פלוגתות במתני', רבנן חשו לחיפוי ור"ש לא חייש, ולרבנן משעת נתינה ולר"ש משעת כתיבה, היכן ראה זה במתני', דילמא לא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בחיפוי לחודא, אבל משעת כתיבה מודו ליה, וטעמא דזמן לרבנן משום חיפוי [ומשו"ה פסלי נכתב ביום וכו'], ומ"מ לענין פירי נמי מהני. [והגרע"א והתו"ג האריכו ליישב].

יז: א"ל אביי לרב יוסף ג' גיטין פסולין וכו', אהנו דלכתחילה לא תנשא.

ופירש"י אי בעי לכתוב גט בלא זמן, לא כתבי ליה סופרי הדיינים ולא חתמי ליה סהדי. והקשה המהר"ם ש"ף, סוף סוף כתב בכתב ידו ואין עליו עדים הוא נמי מג' גיטין פסולין וכו', מה הועילו וכו', דהשתא אין לומר כיון דלכתחילה לא תנשא וכו' [לא כתבי ליה, ולא חתמי ליה], ואע"ג דכתב בכתב ידו יש בו זמן, הרי הוא כאין בו זמן כמש"כ תוס' לעיל [ג: בד"ה כתב]. ויש דוחין שזה מילתא דלא שכיחא שיהא בעצמו סופר, וסו"ס הועילו בתקנתם לסתם בנ"א. וי"ל דעדידי מסירה אין עושין, כיון דלכתחילה לא תנשא, ואף לר"מ צריך עדי מסירה כמש"כ ר"ת וכו'. ומיהו כיון דכתב בכתב ידו כשר משום דהוה כמאה עדים, למה יצטרך טפי עדי מסירה לפנינו [טפין] מחתום בעדים ואין בו זמן. [דכשבא לפנינו חתום אמרינן מסתמא היה עדי מסירה, וה"נ נימא כשבא לפנינו כתב ידו].

וז"ל תוס' הרא"ש, ואת אכתי ניחוש שמא יכתבנו הבעל בעצמו בכתב ידו בלא זמן, דהתם נמי הולד כשר. וי"ל דלהא לא חיישינן, דרוב אנשים אינם בקיאים לכתוב גט בעצמן. ובתוס' ר"ד כ', ואין לחוש שמא יכתוב בכתב ידו בלא עדים ויקדים הזמן ויחפה עליה, דהיכא דזינתה ובא להוציא גט זה בכתב ידו, לא משגחינן ביה, דאמרין לחפות עליה כתבו.

יז: אהני לשבוע דלקמיה וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, קשה לי סו"ס מה הועילו אם תזנה יכתוב לה מיד גט ויכתוב בה שבוע פלונית, ולעולם לא תיקטל. [וי"ל] סו"ס ביומא גופה נמי נימא כן [דמיד שתזנה יכתוב לה גט מיד], אלא י"ל דמסתמא לא נודע הזנות לבעל מיד, דודאי בסתר זינתה, ואף אם נודע אינו חושש שיתגלה לב"ד, והרבה פעמים שעברו שבתות וחדשים ושנים ושמיטות קודם שנודע לבעל, ואף אם נודע אח"כ קודם שירגיש שהעדים ממשמשין ובאין, ולזה אהני ומועיל שפיר.

יז: כתוב בו שבוע שנה חודש שבת מאי, א"ל כשר.

כ' הרשב"א, כלומר ואפי' לכתחילה, וכן נמי אי לא כתב בו זמן כלל אלא שכתב בו אני היום גרשתיך כשר, ד"היום" אותו יום שהוא יוצא בו [בב"ד להתגרש האשה, רשב"ם בב"ב קעב: משמע, והרי הוא כאילו כתב בו זמן של יום זה, וכדתינאי [ב"ב קעב:]: גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, אבא שאול אומר אם כתוב בו אני היום גרשתיך, כשר. ועיין בהגהות מלא הרועים בב"ב ש"כ, דלכא' למ"ד משום בת אחותו א"ש, אבל למ"ד משום פירי קשה.

יז: בתוד"ה זנות. פי' זנות בעדים והתראה וכו', ועוד וכו' וחשו שלא תיאסר עליו עולמית וכו'.

וכ"כ בתוס' הרא"ש. וכ' עוד, וי"ל דזנות דבת אחותו לא שכיחא, א"נ זנות דנישואין לא שכיחא לפי שבעלה משמרה, אבל זנות דאירוסין שכיחא. וז"ל הרמב"ן, פי' זנות דאשת איש לא שכיחא ולא מתקני בה רבנן תקנתא, אבל מה ששינו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים משכים לב"ד משום דחיישינן שמא זנתה ויערב עליו המקח, שאני התם דכיון דאיכא למיחש לאיסורא חיישינן אפי' למילתא דלא שכיחא, אבל הכא אע"פ שמחפה עליה אין כאן מקיים איסור בידו, ומשום אונס דכהן נמי תקנו לכולן, הא לזנות ברצון בלחודיה לא חיישינן, ועוד דהתם לא מפסדי רבנן מידי בתקנתא אבל גבי זמן שבגיטין דפסלינהו רבנן לגט מוקדם ולשאין בו זמן, משום מילתא דלא שכיחא לא אלמוהו רבנן לתקנתיהו.

יז: בתוד"ה זנות. ומסתברא דטפי איכא למיחש לשמא תזנה מלשמא זנתה.

כ' התו"ג, הכל תמהו בדברי התוס', דהא בכאן ג"כ החשש שמא זנתה קודם הגט. [עיין מהר"ם ש"ף ורש"ש שהקשו כן]. ולפענ"ד נראה לתרץ, דהא בלא"ה יש לדקדק וכו' אפי' בלא חיפוי דבעל והיינו כשאנינה בת אחותו, יש לחוש לשמא זינתה וכשתוציא הגט בלא זמן תפטור עצמה מקטלא, ואפי' אם הבעל אומר שאח"כ נתגרשה לא יהיה מהימן, ועל כרחך צ"ל דמשום החשש הזה לא עשו תקנה, דלא חשו לזה שמא זינתה אותה האשה שמגרשה בגט זה שאין בו זמן, דלא חשו לחיפוי הבא ממילא בזנות דלא שכיח, ולא חשו רק שלא יחפה בכונה וכו' ויכתוב לה גט לחפות בשקר, ולזה תיקנו שלא יחפו בשקר בכוון. [ועיין בפנ"י לקמן [יח. בתוד"ה הנהו, בסו"ד] ש"כ, דלרמאי ולרשיעי לא חיישינן וכו', ולענין קטלא ודאי חיישינן, שבזה אין עושה כלום רק שמגרשה באמת שהרי חייב לגרשה, ובמה שנותן לה גט בלא זמן אינו סובר שיש שום איסור בזה, ובשתיקתו היא ניצולת].

ולזה כ' תוס' שפיר, דבגט החשש הוא שאם אשה אחת תזנה ואז יתן לה הבעל קרובה גט בלא זמן, וזהו כונת התוס' במש"כ דיותר יש לחוש לשמא תזנה היינו שיתן גט בכוון להאשה שתזנה באיזה פעם, משא"כ בכתובות דהחשש הוא רק על אותה אשה שישא אותה הבעל באחד משאר הימים לשמא זינתה אותה האשה, דליחוש שמא הבעל ישא אותה בכוון לא שייך כאן, ועל כרחך אין החשש רק שמא זינתה אותה האשה שרוצה לישא אותה באחד משאר הימים וכו', עכ"ל [בקיצור].

יז: בתוד"ה עד. פי' בקונטרס וכו', אבל קשה לר"י מהא דאמרין בסוף פ"ק דב"מ וכו'.

וכן הקשו שא"ר. וכ' ע"ז החת"ס, לא זכיתי להבין, כי בודאי לקוחות לא מצו למימר אייתי לי ראייה, דסתמא ביום שנמסר נכתב, אבל הכא מיירי שהבעל עצמו אכל הפירות והיא תובעת ממנו והוא טוען ברי לי שלא נתתי ביום הכתיבה ואייתי לי ראייה, והוא מוחזק וטוען ברי, מי יוציא מידו בלא ראייה. ודברי רש"י נכונים לפענ"ד, וצל"ע. [והא דלא טענינן ללקוחות מה דהוה מצי בעל למיטען, אולי ס"ל דהוה מילתא דלא שכיחא שיתן הגט שלא ביום כתיבתו].

יז: בתוד"ה כתביה. הכא לא בעי לשנויי דאהני לקמיה וכו'.

כ' החת"ס, דברי תוס' צ"ב. והנלע"ד לפי שראיתי בשה"ג שסביב הר"ף, יש ללמוד מדבריו דלא רצו לתקן בגיטין תקנה חדשה מה שאינו בשטרות, ומשו"ה בשבוע שבת וחודש דמהני בשטרות דשניהם מסכימים על התחלת השעבוד באופן זה, על כן גם בגט לא תקנו באופן אחר, אע"פ שלגדור חיפוי היו צריכין לפרש אפי' השעות, מ"מ כיון שבשאר שטרות לא כתיבנן שעות ה"נ בגיטין, ומסתיין דאהני לקמיה ולדבתריה, וא"כ תינח מה שנמצא כן בשאר שטרות, אבל כתביה ואנחיה בכיסתיה דבשאר שטרות נמי [אין] אנו כותבין שטר ללוה להניחו בכיסו, אלא בשטר אקנייתא או שהמלוה עמו או עדיו בחתומיו זכין לו, א"כ גם בגט אין

להתיר על סמך שיועיל לשבוע דלקמיה ודבתריה. ואולי לזה נתכוונו לתוס' במתק לשונם הקצר.

וז"ל תוס' הרא"ש, הקשה החבר ר' יעקב לרבינו מאיר, כיון דלא פריך אלא למ"ד משום חיפוי, לישני אהני לזמן דלקמיה כדמשני לעיל אהני לשבוע דלקמיה וכו'. ונראה לי דלא קושיא היא, דלעיל נתגרשה בזמן הכתוב בגט, אלא שהזמן מרווח ויכול לחפות בזמן עצמו, מידי דהוה איומא גופא דלא ידעינן אי מצפרא אי מפניא, אבל הכא לא נתגרשה בזמן הכתוב בגט.

יח. רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה.

כ' בתוס' ר"ד, פ"י שמשעת כתיבתו אין לו להתיחד עמה, וזה גט ישן כל שנתיחד עמה מאחר שכתבו לה, ואמרו חכמים אין אדם פוטר את אשתו בגט ישן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה, שמא תתעבר בין כתיבתו לנתינתו ולאחר זמן יאמרו הגט קודם ובזנות נתעברה, וכיון שאין מתגרשת ממנו בגט ישן, לא חיישינן שמא בא עליה, והלכך מונין משעת כתיבה, ורב חייש שמא בא עליה ואינו חושש לגרשה בו, דהא אמרינן אם נתגרשה בו תנשא לכתחילה. [ודלא כתוס' [בד"ה השולח] שכ' דאין הטעם של רב משום דחייש שמא בא עליה, אלא שמא יאמרו שתי נשים וכו'].

[ובהא דמבואר מדבריו דאף במגרש בגט ישן ע"י שליח אם גירשה כבר תינשא לכתחילה [דבכה"ג איירי בברייתא דמסייעא לרב, ועיקר טעמא דרב בהא תליא], עיין ברא"ש לקמן [פ"ח ס"ח] שכ' בשם הרמ"ה דע"י שליח לא תנשא, יעו"ש מילתא בטעמא].

ועיין בהגהות פור"י על מש"כ רש"י [בד"ה שתי נשים] יתמהו בנ"א שראו שנתגרשו ביום אחד, וכ' בפור"י, מפירש"י ז"ל נראה דאין זה קושיא, אלא שאין זו סברא, ועיין תוס' ביבמות [מב. בד"ה מאי שנא] שכ' ז"ל, שהעולם סוברים שכתבת שניהם היתה סמוך לנתינה ויבואו להתיר תוך ג' חדשים, [וגם טעם זה דלא כתוס' דידן], ודבריהם צ"ע טובא, דהא אי ס"ד דזהו עיקר הטעם של רב, א"כ הא לא שייך ע"ז לשון "מתקיף לה", כיון דעיקר הפלוגתא היא דרב חייש לזה ושמואל לא חייש לזה. אלא משמע כפירש"י ז"ל דעיקר טעמא דרב הוא, שלא לחלק בין גט שיש בו זמן לגט שאין בו זמן או שכתוב בו שבוע או חודש, דכשר אפ' לכתחילה וצריכין להמתין מיום הנתינה, [כמש"כ הריטב"א, הו"ד לקמן], אלא דר' נתן בר הושעיא פריך לשמואל דנראה מילתא דרבנן כתמיאה, ואין זו סברא.

יח. משעת כתיבה.

כ' הגרע"א, מסתפקנא אם משעת כתיבה ממש, אם משעת חתימה, כדאמרינן [יז]: מאימתי מוציאין לפירות, ר"ל אמר משעת כתיבה, ופירושו חתימה. ונלענ"ד דמוכח דמשעת כתיבה ממש, מדמכשיר ר"ש במתני' נכתב ביום ונחתם בלילה, ואמאי לא פסיל משום חששא דתנשא בגט זה ביום תשעים מיום הכתיבה, ובאמת חסר יום אחד דהא נחתם למחרתו, בשלמא על רב דאמר משעת נתינה ליכא קושיא, די"ל עדי מסירה מפקי לקלא דלא נמסר ביום הכתיבה ותצטרך לברר יום מסירת הגט, אבל למאי דקיי"ל משעת כתיבה, אם נימא דהיינו חתימה, אף אם יהיה קלא דלא נמסר ביום הכתיבה, מ"מ מתירין לה להנשא בכלות שלשה חדשים מיום הכתיבה, דמסתמא ביום שנכתב נחתם, ונפק מיניה קלקולא, אלא על כרחך מוכח מדר"ש דמונין מיום הכתיבה, ובזה לא מציינו חולק על ר"ש. [יעו"ש שהאר"י].

יח. מתקיף לה ר' נתן בר הושעיא לשמואל יאמרו שתי נשים בחצר אחת וכו'.

כ' הפנ"י, יש לדקדק לרב נמי תיקשי להיפך, שאם מגרש אחת בגט מאוחר שכשר לכתחילה ואחת מגרש מהיום, דאותה צריכה להמתין שלשה חדשים אחר זמן מאוחר שכתוב בגט, דמיקרי יום הנתינה כמש"כ תוס' לעיל [יז]. בד"ה ריש לקיש, דאין הגירושין חלים עד זמן הכתוב בו, וא"כ יאמרו שתי נשים בחצר אחת, מאי אמרת דזמן גיטה מוכיח שהוא מאוחר, א"כ ה"נ לשמואל. [ולא ניח"ל לחלק דפריך מהא דהקדים יום כתיבת האחד משום דשכיח, אבל הא לא שכיח גט שזמנו מאוחר, כיון דלא חייל עד זמן הכתוב בו, למה יתנו קודם לכן]. מיהו נראה דלרב אם מגרש בגט מאוחר, אף

שאין הגט חל עד הזמן הכתוב בו, אפ"ה אינה צריכה להמתין, אלא משכחו ג' חדשים מיום המסירה בשעת הזמן הכתוב בו מותרת לינשא מיד, ואף שלא נזכר בפוסקים, נראה שהדעת מכרעת כן.

יח. א"ל אביי זו זמן גיטה מוכיח עליה וכו'.

כ' הריטב"א, וכתב רבינו נר"ו [דוקא] כשכתוב יום כתיבתו, אבל אם כתוב בהם שבוע או חודש, אין מונין לו אלא משעת נתינה, דהא ליתא להאי טעמא.

יח. השולח גט לאשתו וכו' ולגט ישן אין חוששין, שהרי לא נתייחד עמה.

הקשה הגרע"א, בלאו הכי נמי ליכא למיחש, כיון דשלח גיטה ע"י שליח לא יוכלו לומר גיטה קודם לבנה, שהרי יש לה קול ונודע יום המסירה כמש"כ תוס' לעיל [יז: בד"ה עד]. ותיירץ, דדוקא גבי חשש חיפוי מדייק שפיר דיש לה קול, פירוש דהב"ד יחקרו אחר הקול ולא קטלי לה, אבל גבי גיטה קודם לבנה לא מהני לא מהני הא דיום המסירה מאוחר, דהעולם ודאי לא יחקרו לידע מתי נמסר הגט לידה.

יח. מאימתי כתובה משמטת.

כ' בתוס' ר"ד, פ"י כתובה לא קיימא לגובינא מיד, אלא למזונות, והלכך כל זמן שניזונית ואינה תובעת כתובתה לא קרינא בה לא יגוש, ומשו"ה אינה משמטת וכו'. וז"ל המאירי, הכתובה, לא סוף דבר שבעוד שהאשה ברשות בעלה אינה משמטת שהרי אין קורין בה לא יגוש, שהרי עכשו לאו בת נגישה היא, והרי היא כמלוה שקבע זמן שלה לעשר שנים שאין שביעית משמטתה וכו'. אבל הר"ן כ', דכתובה אינה משמטת, מידי דהוה אשכר שכיר והקפת החנות דאין משמיטין משום דשביעית אינה משמטת אלא מלוה.

ועיין בב"י [חו"מ סי' ס"ז] שכ' מתחילה דטעמא דהקפת החנות אין משמט, שאין שום חוב משמט בשביעית אלא המלוה את חברו בלבד, אבל המוכר חפץ ונתחייב לתת לו דמים, לא מיקרי הלואה וכו', והכי משמע נמי מדתנן האונס והמפתה והמוציא שם רע אין משמטין, ואמרינן בירושלמי ר"מ היא דאמר במלוה הדבר תלוי וכו'. [ולפ"ז לכא' א"צ למש"כ התוס' ר"ד והמאירי דטעמא דכתובה אינה משמטת משום דלא קרינן ביה לא יגוש, אלא כמש"כ הר"ן שכל שאינו מלוה, אינו בכלל שמיטה].

ומסיק הב"י, אך קשה לי מדתנן וכו', למה ליה לתנא למימני כי רוכלא, והו"ל למסתם סתומי, אין משמט בשביעית אלא מלוה וכו', וא"כ כל חייב לחבירו בין דרך הלואה בין דמי דבר שמכר לו הרי הוא משמט בשביעית, והקפת חנות שאני שדרך להקיף שנה ושנתים ובסוף נוטל חובו, ואין דרך לנגשו, וכיון שכן הו"ל כהלוהו עד אחר שביעית דלרוב הפוסקים אין שביעית משמטתו, [ולריב"א ורבינו אליהו והרמ"ה שפסקו כלישנא קמא במכות ג.]. דשביעית משמטתו, לכא' צ"ל דטעמא דהקפת החנות כטעמא קמא שכ' הב"י ע"פ הירושלמי, ויל"ע, וכן השכיר דרכו לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד שוכרו ואינו נוגשו לתתם לו, אבל הם כפקדון או כהלוהו עד אחר השביעית וכו'. [ולפ"ז שפיר הוצרכו התוס' והמאירי לטעמא דידהו גבי כתובה].

יח. מאימתי נזקפים במלוה משעת העמדה בדין.

כ' הרא"ש בפ' השולח [סי' י"ז] וז"ל, ואם עשאן מלוה משמטין, פ"י שזקפן במלוה לפורען עד זמן פלוני. וכ' ע"ז הב"י [בח"מ סי' ס"ז], נראה דס"ל ז"ל, דכי אמרינן מאימתי נזקפין במלוה משעת העמדה בדין, לא קאי אלא אאונס ומפתה ואותם ששנויים בברייתא שהם קנסות, וכן כתובת אשה דכמעשה ב"ד דמיא, הילכך לא מיקרו זקפן במלוה אלא משעת העמדה בדין, אבל בשאר מיילי שאינן קנס [כגון שכר שכיר והקפת החנות], זקיפה במלוה היא משעה שקיבל עליו לפורען לזמן פלוני והגיע אותו זמן קודם שביעית, שאם הוא אחר שביעית כבר נתבאר דאינו משמט לדעת הרא"ש ורוב הפוסקים. ובד"מ כ' בשם המרדכי בפ' כל הנשבעין [סי' תש"פ] דמשכתבו בפנקסו סך המעות מקרי זקיפה. [ולכא' גם לפ"ז צריכין לחילוק שכ' הב"י].

יח. אבל עסוקין באותו ענין כשר.

כ' הר"ן, נ"ל דכי אמרינן דעסוקים באותו ענין כשר, היינו דוקא בשטרי הלואה, דזוזי משעבדי ליה, וכיון שהם מזומנים לחתום איכא קלא, אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין או בשטר, במה מתחייב ביום, ואע"ג דאיכא קלא, במילי ודאי לא משתעבד, ולפיכך תמהני על הרמב"ם ש' [בפכ"ג מהל' מלוה ה"ג] ואם היו עסוקין בענין עד שנכנס הלילה וחתמוהו אע"פ שקנו מיידו בלילה כשר, ומשמע אפי' בשטר חיוב.

יח. יח: לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר, אבל מכאן ועד עשרה ימים לא, חיישינן שמא פייס.

הרשב"א הביא פירש"י [דחיישי' שמא פייס ובעל והו"ל גט ישן] ותוס' [דחיישינן שמא פייס וביטל את הגט], והקשה על דבריהם, ומסיק וז"ל, ונ"ל לפרש, לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר, משום שכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות, וכי טרפה מזמן הכתיבה כדין טרפה, אבל מכאן ועד עשרה ימים מודה להו להבין דפסול, דחיישינן שמא פייס וביטלו בין כתיבה לחתימה וכו', וכיון שכן אע"פ שחזר והחתימו או שחתמוהו הם ונתנו לה פסול, דחיישינן שמא בטלו וכי טרפה מזמן ראשון שלא כדין טרפה, ואף לכשתמצא לומר דחוזר ומגרש בו, מ"מ פירות מיהא אינו מפסיד מחמת גט זה, כיון שביטלו,

ואם נפשך לומר, כיון שגירשה בו ומשעת כתיבתו זכתה היא בפירותיה, כי ביטלו מאי הוי, דכיון שזכתה זכתה, לא היא, דלא אמרו שאין לבעל פירות אלא כשכתב לגרש וגירש ולא נתפייס בין כתיבה לנתניה, אבל כשנתפייס בינתיים לא. [שהרי אין דעתו לגרשה, ריטב"א]. והגע עצמך, בשכתב גרש ונמלך וקרע הגט ונתפייס שלא לגרש, אם אחר שנתפייס חזר וגרשה, כלום הפסיד פירות משעת כתיבת גט ראשון, והא נמי להא דמי. ודו"ל דאמר חוזר ומגרש בו, דווקא ביומו, כלומר כתבו בו ביום ובטלו בו ביום, דליכא למיחש משום פירי. [וכן פי' הריטב"א בשם ה"ר פנחס הלוי אחי הרא"ה, וכ"כ בתוס' ר"ד].

מ. אבל מכאן ועד עשרה ימים לא וכו'.

כ' הרש"ש, כה"ג פליגי ר"א ור' יוחנן לקמן [כב]. ונראה דלאלתר לאו דוקא, ולא בא אלא לאפקי עשרה ימים וכדמסיק וכו'. וטעם מועד עשרה ימים, נ"ל דאסמכוהו אהא דהש"ת קבע זמן לתשובה עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ, ועל כרחך מפני שדרך האדם להנחם על מעשיו במשך עשרה ימים, ובזה נ"ל הא דכתיב [שמואל א' כ"ה ל"ח] ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וגו', והוא כי הש"ת הוחיל לו עשרה ימים, אולי ינחם בתוכם לפייס את דוד. ויתכן דלזה כיון ר"נ ברה"י [יח]. אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ, ולא כיון לומר שהיה אז אלו עשרה ימים [דעש"ת], דא"כ יהיה הליכת דוד אליו ברה"י.

יח. בתוד"ה הנהו. גזירה שמא יחפה על בניה ממזרים.

כ' הגרע"א, לכאוף מ"מ בגט שאין בו זמן הבנים ספק ממזרים, ואינו דומה לראוה מדברת דנאמנת להכשיר בתה [כתובות יג.], דהתם הספק גם על האם, ואנו דנין להכשירה משום החזקה, וממילא כשר הולד, אבל הכא דאין דנין כלל על האם, דבלא"ה גרושה ופסולה לכהונה, ואם היא בת ישראל דליכא נפק"מ לתרומת בית אביה, ליכא נפק"מ לגבי דידיה כלל. ואולי י"ל דאנו דנין עליה אם היא מותרת לחזור לבעלה והוי חזקה דהיתרא, ואע"ג דלא צריך לחזקה, כיון דהיא והוא אומרים ברי גם בספק השקול נאמנים, מ"מ כיון דעכ"פ מסייע לה החזקה דהיתר לבעלה, מהני גם להולד וכו'. [יעו"ש דשו"ט בזה].

ובזה עולה יפה דברי מעכ"ת אחי הרב נ"י, דהאב נאמן להכשיר לבנו דאחר הגירושין זנתה, [כיון דהאמינתו תורה לפסלו [מדכתיב יכיר, קידושין עה]: ק"ו להכשירו. לשונו לעיל מינה]. אולם מ"מ בעיקרא דמילתא לא נ"ל דהנאמנות לאב הוא רק אם הוא בנו או לאו, אבל הכא דאנו דנין על מי שזינה עמה והוליד ממנה הבן אם היה זה קודם גירושין מבעלה או לאחר גירושין מבעלה, בזה אין נאמן האב לומר איך הולידו.

יח. בתוד"ה הנהו. וי"ל גזירה שמא יחפה על בניה ממזרים וכו', א"נ שלא יאמרו זינתה אחר גירושין ויחזירנה.

כ' הרא"ש [סי' ד'], והני טעמי לא מיחוורין לי, דאם היה ראוי לתקן זמן מהני טעמי, לא היה צריך ר' יוחנן לומר משום בת אחותו, דהני טעמי שייכי בכל הנשים, [א"ה, לכאוף כונתו אפי' אין בת אחותו. והוצרך לזה, דאי לא תימא הכי, אלא דוקא בבת אחותו חייס על בניה וגם רוצה להחזירה, א"כ נימא דכ"ז בכלל מה שאמר ר' יוחנן משום בת אחותו, דהא לא הזכיר מיתה דוקא. אמנם בקרב"נ [אות ח'] ביאר דתרתמי מילי נינהו, דבכל הנשים היינו אפי' בנים בזה"ז שאין דנין דיני נפשות, וכ"ת דבשאר נשים לא חש על בניה שהן ממזרין, ע"ז מסיים רבינו דאינו רוצה וכו',] דאינו רוצה שיצא קול על הולד שילדה ממנו שהוא ממזר, וגם אינו רוצה שתיאסר עליו. ואפשר דהני טעמי סעד הם לטעם דחיפוי, ור' יוחנן עיקר טעמא נקט, והאידיא אע"ג דבטל טעם דחיפוי, מאינך טעמי פסלינן גט בלא זמן.

ועיין בחת"ס לעיל [יז. בתוד"ה זנות], דעל מש"כ תוס' דלר"ל לא חשו אלא לאיסור עולמית [כההיא דריש כתובות], כ' החת"ס, אע"ג דכ' תוס' הכא דחיישי שמא יחפה על בניה ממזרים ויחזיר סוטתו, דהוי איסור עולמית, מ"מ ידעו חז"ל דלא שכיח שיחפה עליה משום זה וכו' ואינו ראוי לגזור בשביל זה, ובשלמא לר' יוחנן דחיישינן לחיפוי דמיתת ב"ד, שוב לא ביטלוהו בזה"ז כיון דאיכא עכ"פ חיפוי דמחזיר סוטה, אבל לר"ל דמשום זנות דהריגת ב"ד שאינו איסור עולמית לא חשו, משום חיפוי דדאיסור ממזרות וסוטה אע"ג דאיכא דאיסור עולמית, מ"מ לא שכיח שיחפה בשביל זה.

יח. בתוד"ה אונס. ומשום דלית ביה אלא קנס, קרי ליה קנס.

כ' בהגהת פור"י, נ"ל די"ל דמשו"ה קרי ליה קנס, משום דקיי"ל בכתובות [מו]. דאינו לוקה ומשלם אלא לגבי מוציא ש"ר משום דכתיב "ויסרו" "וענשו" [דברים כב'. י"ט] ויסרו זה ממוון וענשו זה מלקות. [א"ה, לכאוף צ"ל איפכא, ויסרו זה מלקות וענשו זה ממוון, כמבואר התם].

יח: מאי בינייהו.

עיין במהר"ם ש"ף דלכאוף איכא בינייהו דלמ"ד משום עדים כולן צריכין לחתום לשמה, משא"כ משום תנאי כשר אף שלא לשמה, מידי דהוה אקרוב ופסול, ודוחק לומר דמ"מ צריכין לשמה כיון שנתכוון לבושת שלה. אבל נראה פשוט דאף למ"ד משום עדים סגי בשנים לשמה, תדע דלמה ליה לרש"י להביא הא דקיי"ל בסנהדרין אפי' מאה עדים [ונמצא אחד קרוב או פסול עדותן בטלה], תיפוק ליה דקרוב ופסול פסולין לעדות, ולהכי משום קצתם שלא לשמה לא נפסלו אחרים, דפסול שלא לשמה לר' אלעזר משם גזירה שלא יכתוב לשמה כמש"כ התוס' לעיל [ד. בד"ה מודה], וכיון דשני עדים חתומים לשמה, ליכא למיגזר. [וה"ה בקרוב או פסול, אי לאו דעדות כולן בטילה, לא היה זה בכלל גזירת מזויף מתוכו, דאל"כ הדק"ל מה הוצרך רש"י להא דעדות כולן בטלה, כיון דלא מיפסל אלא משום מזויף מתוכו, למאי דקיי"ל כר"א. ויל"ע].

יח: איכא בינייהו דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים, מ"ד משום תנאי כשר וכו'.

הבעה"מ לעיל [י:]: הביא דמכאן הקשה הראב"ד על גירסת הר"ף שם דאין עדי הגט חותמין אלא זה בפני זה, ותיריך כתוס' כאן [בד"ה ואינך] דהכא נמי חתימת כל אחד מינייהו במעמד כולם דוקא. והבעה"מ פליג וגריס התם אין חותמין זה בלא זה, ומפרש לה דאם נשמת אחד מהם והלך לו למקום רחוק, אין חבירו חותם בלעדיו עד שיבא הוא או אחר במקומו שיהא מזומן לחתום עמו, וכיון שיהא מזומן לחתום עמו, חותם בין בפניו בין שלא בפניו. והך דהכא א"צ לפרש שיחתמו האחרונים במעמד הראשונים, אלא אפי' שלא בפניהם ואפי' הלכו להם, שאין האחרונים בחתימתן צריכים לראשונים כלל, אלא הראשונים צריכין לאחרונים שיהו מזומנים בשעת חתימתן כדי שלא ישתמט אחד מהם מלחתום. [אלא שבסו"ד חשש לגי' הר"ף ופירושו להחמיר].

והרמב"ן במלחמות שם קיים ג' הרי"ף דבעינן זה בפני זה, וכ' דכשארם כולכם סתמא, כיון ששנים מהם עדים והשאר משום תנאי, לא בעינן שיחתמו אותן שמשום תנאי ואותם שמשום עדים זה בפני זה, אלא העדים חותמין כדינן, [תרוייהו זה בפני זה, וא"צ שיהא בפני האחרים ג"כ], ושל תנאי אפי' מכאן ועד עשרה ימים, ואפי' מתו עדים הראשונים, ומה שאומר רב אשי התם גזירה משום כולכם, היינו משום היכא דאמר להדיא כולכם עדים, דהתם ודאי בעינן שיחתמו כולם זה בפני זה וביום אחד, שהרי עדים הם.

יח: אי חתום בתחילה קרוב או פסול, אמרי לה כשר ואמרי לה פסול וכו'.

וגי' הרי"ף, מיחתם לכתחילה קרוב או פסול וכו'. וכ' הריטב"א, ודוקא מיחתם בגט לכתחילה הוא דפסלינן בכל ענין, כלומר בין בתחילה [בין בסוף, כור לזהב], אבל אם חתמו, הגט כשר ולא גזרינן לפוסלו בדיעבד אם נשאת בו, כיון דמשום תנאי הוא וכו'. וכ"כ הטור [סי' ק"כ] בשם הרמ"ה. וכ' בקרב"ן [סי' ח' אות ה'] שהרא"ש לא פירש או לא גרס כן. משום דר"ת פירש [ד"בתחילה" היינו] שראינו דחתמו תחילה, ש"מ דלא ס"ל לר"ת הך גירסא, דאל"כ בלא"ה לק"מ מהך דגט פשוט, דהתם איירי בדיעבד, ואמרי לה דפסול הכא היינו לכתחילה. [וכן מבואר במאירי, דלגי' הרי"ף היא דמלאהו בקרובים כשר, לא קשיא, דהתם בדיעבד דוקא, והכא לכתחילה הוא דפליגי. ויעו"ש דלגי' רש"י מאן דפסיל פסיל אפי' בדיעבד].

יח. בתוד"ה חיישינן. ובקונטרס פי' שם וכו' דמימר אמר הבעל השליח קדמי וכו'.

כ' המהרש"א, גם לפירושם לקמן [בד"ה שמא] דשמא פייס היינו שמא ביטל, מ"מ כיון דלא קבע לו זמן לגט נימא דגם במקומו לא ביטל הגט מה"ט, דמימר אמר השליח קדמוני להביא גט לידה קודם ביטולו. וכ"כ המהר"ם ש"ף ע"ד תוס' בסמוך. [ולפ"ז מש"כ רש"י דלא עקר נפשיה מספיקא, לאו משום טירחא דעקירה דזוקא, אלא שאינו עושה מעשה אם יש לו לומר שלא יועיל כבר, אע"פ שאינו מפסיד בזה].

יח: בתוד"ה שמא פייס. פי' בקונטרס וכו', ואין נראה לר"ת דהא בסוף פר' מי שאחוז וכו'.

הרמב"ן הביא פירש"י, וכ' ע"ז, ואיכא דקשה ליה, הא דאמרינן התם אמתני' דקתני ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה, וליחוש שמא פייס, ומה מקום לחוש שמא בא עליה, והרי יש עדים שלא נתייחד עמה. וזו אינה קושיא, שאין פירוש "שהרי לא נתייחד עמה" שהיו עדים הולכים עמה ביום ובליילה, אלא שלא ראינו שנכנסה עמו לסתר או לחורבה בפני עדים, ומשו"ה אקשינן וליחוש שמא יבא הבעל ויאמר פייסתי ובאתי עליה. ומיהו לא מחזור, דהא קיי"ל שאם נתגרשה בגט ישן תנשא לכתחילה, ולא חיישינן שמא יבא ויאמר באתי עליה ובטל הגט.

יח: בתוד"ה שמא פייס. אבל אם אחר עשרה ימים צוה להם לחתום כשר וכו', הא קיי"ל כר"ג דאמר בריש השולח דחוזר ומגרש בו.

וז"ל הרמב"ן, ור"ח ז"ל כ' שמא פייס ובטל הגט. וא"ת והא קיי"ל חוזר ומגרש בו, בשלמא התם [בסוגיא דמי שאחוז] אינו חוזר ומגרש, אבל כאן שהוא נותנו לה, למאי ניחוש. איכא למימר כי אמרינן חוזר ומגרש בו, הני מיילי כשנחתם, משום דלא אתי דיבורא ומבטל מעשה, אבל כל זמן שלא נחתם, לאו מעשה הוא ואתי דיבורא ומבטל דיבורא. ומסתבר דאי אמר כל גט שאכתוב מכאן ועד יום פלוני בטל הוא, בטליו, ואינו כשר עד שיבטל דבריו הראשונים בפירוש, [א"ה, יל"ע היכא דכתבו וחתמו הגט קודם ביטול אחרון [שמבטל דבריו הראשונים]. אי מהני מה שיבטל אח"כ להכשיר הגט שנכתב בשעתו בפסול, דנימא אתי דיבור בתרא ומבטל לביטול קמא], הילכך חיישינן שמא פייס וביטל הגט שיהא חתימת העדים שיחתמו בה בטלה, שכן דרך המתפייסין לומר גט שכתבתי בטל הוא ולא יהא ראוי ליחתם ולגרש בו לעולם. ובשם ר"ת ז"ל, כ' איתמר חוזר ומגרש בו, בשולח ביד שלית, ונהי דבטליה לשליחותיה דשלית, לגט עצמו לא בטל, אבל ביטל הגט עצמו בפירוש, בטל הוא.

יח: בתוד"ה אמרי לה. ואור"ת דאפי' מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחילה, אבל באמצע וסוף כשר.

וז"ל הרמב"ן בשמו, כי חתים רחוקים וכשרים, אע"ג דשבקו רווחא למאן דקשיש ואתו קרובים או פסולים ומלאהו כשר, ולא חיישינן לשמא יאמרו קרוב כשר לעדות וכו', אבל להחתיים אותם קודם שיחתמו אחרים, חוששין שמא הרואה יבא לומר שאלו החותמים תחילה הם העדים. וכ"כ הרא"ש [סי' ח'] וז"ל, ופיר"ת ז"ל דבתחילה דהכא היינו שחתמו הקרובים תחילה קודם שחתמו האחרים, דהרואה שחתמו תחילה סבר שהם עיקר העדות, אבל התם אע"פ שחתמתם הקרובים למעלה מן הכשרים, מ"מ הכשרים חתמו תחילה ואח"כ הקרובים, הלכך לא אמרינן שהקרובים הם עיקר העדות אלא חתמו למילוי או להשלמה.

יט. כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק.

עיין בפנ"י שהקשה, דעל כרחך לענין פירות לא ס"ל לריב"ל כר"ש [דמשעה שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות], דא"כ אפי' לכתחילה לית כשר, ועוד, הו"ל למיפסק כוותיה לענין פירות בכל דוכתא [דלענין פירות אין שייך שעת הדחק]. ועל כרחך דסובר כרבנן דמוציאין לפירות משעת החתימה או משעת הנתינה, וא"כ איך שייך להכשיר בשעת הדחק, כיון דסו"ס איכא פסידא דלקוחות, ור"ש גופיה פוסל בכה"ג, [כדפסל בשאר שטרות, ולא פליג בגט אלא משום דס"ל דמשנתן עיניו לגרשה אין לו פירות]. אלא דסובר ריב"ל דליכא למיפסל כלל משום חששא דפירות, כר' יוחנן דמוציאין משעת נתינה, או שסובר דאף היכא דשייך חששא דפירות אין לפסול בדיעבד משום הך חששא, [א"ה, לכא' צ"ב, דא"כ הוי דלא כחד מהני תנאי, דר"ש פסל בשטרות, ולא אשכחן דפליגי רבנן עליה בזה]. והא דקאמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, היינו לענין בת אחותו בלחוד, דלרבנן פסלינן משום בת אחותו ור"ש לא חייש לה, וריב"ל סובר לכתחילה כרבנן ולענין דיעבד בשעת הדחק כר"ש.

יט. כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק.

כ' הרא"ש [סי' ט'] בשם בה"ג, איכא פלוגתא ביני רבוותא, איכא מ"ד מדקאמר ריב"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, ש"מ דהכי הלכתא, ואיכא מ"ד משום דחתים עליה תרי מינייהו ביומא הוא דקאמר הכי, הא לאו הכי לא.

יט. ועל הקרן של פרה.

כ' בהגהות חש"ל, מה דנקט קרן של פרה דוקא, נ"ל דקמ"ל בזה דלא נימא דקרן של פרה פסול לכתוב עליו את הגט משום דמתחזי כשנים ושלשה ספרים, וכמו דפסלינן בשופר מה"ט, וכדאיתא בר"ה [כו.], [בכל שנה ושנה ניכרת תוספתו כמין גלד מוסיף על גלד ראשון, בתכליתו של ראשון תחילת השני, רש"י שם], קמ"ל דכשר. וטעם החילוק נ"ל, דהתם שם שופר עליו מיד, דשופר הוא מלשון שפופרת, ולכן אינו מועיל מה דנתחבר אח"כ, אבל גבי גט, כל זמן שלא נכתב עליו אין שם ספר עליו, ובפרט בקרן של פרה שאינו עומד לכתובה כלל, וכשכתב עליו כבר מחובר הוא. ושוב מצאתי בשו"ת בית אפרים [או"ח סי' ב'] שתירץ כן, והעלה מזה דאם תפר שני ניירות קודם כתיבה מיקרי ספר אחד וכשר. [יעו"ש עוד].

יט. על הקרן של פרה, ונותן לה את הפרה וכו' ונותן לה את העבד.

כ' הר"ן, וכתבו בשם הרמ"ה ז"ל דצריך שיתן את העבד ואת הפרה בפירוש, הא בנותן לה ואמר הא גיטיך סתמא, אינו במשמע שנתן לה כלום, והגט בטל, [ול' הריטב"א לקמן [כא.], אינו במשמע שיתן לה כל הפרה וכל העבד, והגט פסול], ואע"ג דאמרינן [כ:]: אוריא דמגילתא הוא, היינו טעמא לפי שמה שנשאר הרי הוא טפל לגט, אבל הכא בעבד ופרה, כיון שיש להם חיות, אינם טפלים לקרן ולא ליד.

יט. ולא על האוכלים.

כ' הרש"ש, משמע דבזה אתא לאפלוגי על עלה של זית המוזכר בדברי ת"ק. ומוכח דפירוש אוכלים היינו אפי' מאכל בהמה, [דעלה של זית

נראה דלא חשיב למאכל אדם, וכן מוכח מפירש"י לקמן כ. בד"ה דחזי לאיצטורפי], ואינו כמו סתם אוכל המוזכר בכל מקום בש"ס דפירושו אוכל אדם דוקא. וז"ל התו"ט ולא על האוכלין, שכן עלה של זית מאכל ליונים, כמו שאתה מוצא בנח [בראשית ח', י"א]. [ויל"ע בכותב על זמורות שהוא מאכל לפילין, או על זכוכית שהוא מאכל לנעמיות, כדאמר בשבת [קכח].] [מיהו התם בשברי זכוכית, והכא בעינן ספר אחד ולא שנים ושלושה ספרים, וא"כ הוא מחוסר תיקון לאכילת נעמיות]. ודוחק לחלק לענין גט בין יש לו פילין או אין לו, כדמחלק התם לענין טלטולן בשבת].

יט. מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו.

כ' בהגהות פור"י, מכאן יש להביא ראייה דמחוסר מחיקה לא חשיב מחוסר מעשה, דהא הכא צריך למחוק החתימה [דסיקרא] וכדקאמרין חייב שתיים מושם מוחק ומשום כותב, ואפ"ה הוה ס"ד דחשיב חתימה, ודוחק לומר דשאני הכא דאפשר למחיקה וכתובה לבא כאחת. [א"ה, לכאן אפי' נימא הכי, מ"מ בחתימת העד הראשון אכתי מחוסר מחיקת סיקרא דעד השני, דלישנא דריש לקיש משמע לפור"ד דתרוייהו אינם יודעים לחתום, ותו, דאפי' בחד מינייהו, תחילת חתימתו מחוסר מחיקה דשאר אותיות].

יט. וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה.

כ' החת"ס, פירש"י גם בשבת גופא לא הוה מחייב חטאת. וא"כ צ"ע על הרמב"ם [פ"א מהל' שבת הט"ז] שפסק להדיא דיו ע"ג סיקרא חייב חטאת. ונראה דמפרש כדמשמע בירושלמי, דר' יוחנן השיב לר"ל מפני שהוא מדמה גט לשבת נעשה מעשה כי אינן דומין, אע"פ שלענין שבת חייב חטאת, בגט לא הוה כתיבה, והדעת נוטה לכך, דבגט כתיבה כתיב, וצריך קבלה הלכה למשה מסיני מה נקרא כתיבה, משא"כ בשבת לא כתוב לשון כתיבה, אלא כל מלאכה דהוה במשכן חייבין עליה, והנה אפי' נימא דיו ע"ג דיו הוה כתיבה לגבי גט וס"ת, מ"מ במשכן לא הוה, דלמה יעשו הלויים פעולה בטילה, אחר שכבר נכתב דיו ע"ג הקרש למה יחזרו ויכתבו, ע"כ דין הוא שיפטר בשבת, וכן בהיפוך, אפי' אם דיו ע"ג סיקרא לא הוה כתיבה לענין ס"ת וגט, מ"מ במשכן כשהיה כתב שע"ג קרשים ולא יכלו להכירו בטוב, חזרו ונתנו עליו דיו, וא"כ בשבת כה"ג חייב. [יעו"ש עוד].

יט. בתוד"ה דיו. תימה וכו' ולקמן אמרין כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה וכו'.

והרמב"ן כ' ז"ל, ומתיר ה"ר שמואל ז"ל, דהכא כשהכתב יבש ולא אהנו מעשיו, אבל התם בדרי' יהודה בשעדיין הוא לח, והכותב על כתב לח כתב הוא. ואינו נכון, דגרסינן בפ' הניזקין [נד:] גבי ההוא דאמר ס"ת שכתבת אזכרות שבו לא כתבתים לשמן, ואקשינן וליעבר עלייהו קולמוס ולקדשינהו, והתם יבש הוה. ומיהו לאו קושיא היא כלל, דהכא אליבא דרבנן אתיא שמעתין, וכדתנן נמי סתמא כתב ע"ג כתב פטור. ואי קשה, לרב אחא בר יעקב דאמר לקמן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דבעי זה אלי ואנוהו, הא דתנן התם כתב ע"ג כתב מני. איכא למימר מוקי לה בסיקרא ע"ג דיו ודברי הכל. [דאף מאן דמחייב, אינו מחייב אלא משום מוחק. ריטב"א]. א"נ איהו סבר שאני לשמה משבת, דגבי שבת מלאכת מחשבת בעינן, ולא אהנו מעשיו, שכבר נכתב.

יט. בתוד"ה דיו. ואורי' דלקמן וכו' וכתב השני עושהו לשמה, חשיב כתב לר' יהודה, ולרב אחא אפי' לרבנן.

כ' המהרש"א, ודמבעיא ליה ר"ל מר' יוחנן גבי גט מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו וכו', היינו דלא כרב אחא, דלדידיה אפי' לרבנן הוה כתב שני כתב אפי' בדיו ע"ג דיו, דהא מתקן דהשני עושה לשמה, [א"ה, לכאן] מתקן נמי דהוה חתימה, דכתב התחתון אינו חתימה. אמנם מדברי הגרע"א מבואר דדוקא משום לשמה קאמר המהרש"א, וז"ל הגרע"א, לענ"ד י"ל כיון דקיי"ל עדי מסירה כרתי, והעדי חתימה באים רק שעל ידם יפסקו הב"ד דמסתמא היה עדי מסירה, והוה כאילו באים ומעידים שנמסר בעדי מסירה, א"כ מן התורה לא בעי לשמה, אלא מדרבנן בעי לשמה דהוה כמזויף מותוכו כדאיתא ברפ"ק [ד.], וא"כ מה"ת לא מיקרי כתיבה כיון דלא בעי לשמה, ממילא אין כתב האחרון כתב, וא"כ א"א להב"ד לפסוק על עדות זה דמסתמא נמסר כהלכתו,

דהא מה"ת אין ממש בחתימה זו ליקרי עלה שם עדות כיון דאין כתב ע"ג כתב]. אלא כרב חסדא ס"ל ואליבא דרבנן.

והמהר"ם ש"י"ף כ' דדוחק הוא [יעו"ש], אלא נראה לחלק, דדוקא לענין כתיבת הגט אמרין לקמן דכתב שני מתקן [כתב הראשון], אבל לענין חתימה כאן מבעיא ליה [דאפשר] דהוה חתימת הראשון, וכתב עליון לא הוה כתב, ואין כאן חתימת השני [אלא שמתקן את הראשון]. וז"ל התו"ג, ולפענ"ד נראה דאף שכ' התוס' דהוה כתב כשמתקן, מ"מ לא הוה אלא כמתקן כתב הראשון, וכתב הראשון הוא, ואין כאן כתב ידן של העדים רק הכתב של הראשון, והא דמדמי הש"ס עדים לשבת, הוא למאן דס"ל דחייב שתיים אחת משום כותב ואחת משום מוחק, וכיון דהוה מוחק כתב הראשון וכותבין כתב השני, הוה כתב ידי עדים, אבל במקום דלא הוה כמוחק כתב הראשון, לא הוה רק כמתקן כתב הראשון.

ובקרני ראם כ', ולי נראה דגבי גט לא מהני חתימת העדים משום תיקון, דא"כ עכ"פ אם יוזמו אגלאי למפרע דלא העידו כלל, כיון דהוה כתב ע"ג כתב, אחר דלא העידו ולא היה כלל כת"י, ותו אינם חייבים כלום, וכמו דאמרין בב"ק [עג.] אגלאי מילתא דפסולים הוו [כשהעידו על הגניבה ועל הטביחה והוזמו על הגניבה], וא"כ הוה עדות שאי אתה יכול להזימה, ואע"ג דבגט לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה, מ"מ מה דלא יפסל [לכאן ר"ל] שלא יפסלו העדים] גם אם יוזמו, ודאי דגרוע טפי, ולא מהני העדות, והבן היטב.

ובתוס' הרא"ש לקמן [כ. בד"ה עד כאן] הקשה ותירץ כתוס' דידן, ומסיק וז"ל, וגבי עדים שאין יודעים לחתום, מאחר שאין כותבין בסיקרא אלא כשיחתמו העדים עליו, לא חשיב כתב העדים תיקון לראשון כיון שלא נכתב אלא בשבילם. וז"ל הפנ"י, לולא פ' מהרש"א ז"ל נ"ל ככוונת התוס' דהאבעיא דבסמוך נמי מיתוקמא אליבא דכו"ע, ולא דמי לגט שנכתב שלא לשמה, דהתם ודאי כתב האחרון עיקר כיון שאינו צריך עוד לכתב הראשון ואדרבה מתכוין למוחקו, משא"כ בעדים שאין יודעים לחתום, א"א לנו לומר בשום ענין שהכתב האחרון עיקר, כיון שא"א לו בלא כתב הראשון, ועיקר הכתיבה של ראשונים הוא.

יט. בתוד"ה מוחק, וחשיב ליה מוחק ע"מ לכתוב, דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו בדיו.

וכ' ע"ז בתוס' הרא"ש, ולא נהירא, ומתוך פירש"י משמע דחשיב כמוחק ע"מ לכתוב כיון דכתבו ניכר, ומ"מ לא מיחייב גם משום משום כותב, כיון שהתחתון חשוב יותר מן העליון.

יט: מקרעין להם נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו, ארשב"ג בד"א בגיטי נשים וכו'.

עיין בפנ"י דלפירש"י דמקרעין היינו מסרטינן, א"א לקיים החתימות שהכל כתב הראשונים הוא והראשונים ודאי פסולין, מדלא חתמו בשם עצמן, אא"כ העדים עצמן מעידים על כתב ידן [וכן באבר או ברוק], ואפ"ה מהני בגט שתוכל לינשא אף אם מתו עדי מסירה או הלכו למדה"י, דהא בגט לא חיישינן למזויף כל זמן שאין הבעל מערער. ובשאר שטרות דמכשרי רבנן, היינו אף לגבות ממשעובדים, אם העדים קיימין ומעידים בעצמן על כתב ידן, [דאל"כ פשיטא דאין גובין ממשועבדים כיון שא"א לקיים], ואפ"ה פוסל רשב"ג, דלאו שטרא הוא.

יט. טעמא דאיכא כתב וכו'.

כלומר יכולין להכחישו ולעמוד על הדבר, ובהא הוא דסמכי עליה משום דלא משקר, דהוויא מילתא דעבידא לגלויי, אבל ליכא כתב לא, דילמא משקר כיון דלא אפשר למיבדקיה, דהכי הוה ס"ד השתא, ומשמע לן דבריייתא בדאיכא דתב, מדקאמר שטר פסים הוא ולא אמר לה לא היה כתיבה עליו כלום. א"נ מדנקט זרקתו לים דמשמע הא לא זרקתו יכולים אנו לעמוד עליו לפום מאי דקס"ד השתא וכו'. ופרקינן כי אמר שמואל נמי דבדקי ליה במאי דנרא, פירוש אפי' שמואל דאמר (הכא) [הכין], היינו

מפני שאפשר דבדקיה במיא דנרא, וכיון דיכולין אנו לעמוד עליו, סמכין עליו דלא משקר וכו'. עכ"ל הריטב"א.

יט: וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט, שמואל נמי חיישין קאמר.

רש"י פי' דמקשה הא כתב בלוע אינו כתב, ומשני דשמואל חייש שמא לא נבלע יפה בשעת נתינה. והריטב"א מפרש דה"ק התרצן, דשמואל מספקא ליה אי כתב מובלע הוי כתב או לא, ומספק הוא דאמר דפסולה מן הכהונה, ולא מגורשת גמורה קאמר להתירה להנשא, אלא למיחש לחומרא לפוסלה מן הכהונה, משום דודאי גט כתוב ביה בכתיבה שאינה ניכרת, דנאמן הוא בכך, ואעפ"כ אינה מגורשת גמורה, משום דחיישין כתב הזה העשוי במי מילין שאנו אומרים שנכתב שמה כתב הוא או לא. והא דאמר לעיל כתבו במי טריא ועפצא כשר, היינו כשהכתיבה נכרת לשעתה, (ואיכא) (והכא) דאינה נכרת אלא בבדיקה. ועיין בהגרע"א שצדד לדינא דמי מילין הבלועים הוי כתב. [לפי מה שביאר השו"ט דגמ' יעו"ש].

יט: הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למיקרייה.

כ' הרמב"ן, ואם לא קראוהו, אע"פ שאמר לה בפניהם הרי זה גיטין, יכול לומר שטר פסים היה, א"נ תנאה הוה ביה והאי אחרתא הוה, אבל בעדי חתימה אין צריכין לקרותו, וכל זמן שיצא מתחת ידה מגורשת לגמרי ואין חוששין לה. והא דתנן [לקמן פ.] טעה סופר ונתן גט לאיש ושובר לאשה תצא מזה מזה וכל הדרכים האלו בה כדאיתא בהאשה רבה [צא:], ההיא בעדי חתימה ואיבעי לה למיקרייה. והא דאקשינן עליה דרבינא מהא דתניא הרי זה גיטין ונטלתו וזרקתו לים או לאור וכו', משום דההוא ודאי לאו משום עדי חתימה היא מגורשת, דודאי לאו כל הימנה להתיר את עצמה, הואיל ואין גט יוצא מתחת ידה, אלא משום עדי מסירה הוא, דהא קאמר לה הרי זה גיטין בפני עדים, וקס"ד דאע"פ שלא קראוהו מגורשת משום דאמר לה בפניהם ה"ז גיטין, וקס"ד דאי איתא דשטר פסים הוא, לעדים הוה מודעי להו, דבשלמא לה אמרינן דלצערא קא מכיין, אבל לעדיה אמאי וכו'.

וז"ל הריטב"א, הני בי תרי וכו', פירוש כיון דאינהו עדי מסירה ועבדי כריתות, ואע"ג דאמר שמואל דכל שאמר הבעל שהוא גט דמהימנין ליה, שאני הכא כיון דגט זה אינו אלא על ידם, אין לסמוך בעדותן על [שום] אדם [אלא] כגן ר"ג וספרי דדיני, [וכן פי' הר"ן]. ומה דאקשי ליה מברייתא והא דלא משני דהיא בעדי חתימה. משום דברייתא סתמא איתמר, בין בעדי חתימה בין בעדי מסירה, ועוד דעל כרחך לא אפשר בלא עדי מסירה, דאי לא, כיון דאין גט בידה היאך נאמנת, וכיון שכן משמע ליה דמיירי נמי אפי' בדליכא עדי חתימה.

ועיין ברמב"ן דמסיק וז"ל, ומיהו משכחת לה דכשר ואע"ג דלא קרייה כלל, כגון דמסר לה באנפיהו, והרי היא מוציאתו לפנינו עכשיו, ועדים מעידים אותו וזהו הוא משום דאית להו טביעות דהאי הוא, והוא כתב שאינו יכול להזדייף ולא להוסיף בו שיטות, דטביעות עינא עדיף, דהא קטלינן בה כדאמר במס' חולין [צו.], ושרינן ביה נמי אשת איש כשמעדין מת בעלה. [א"ה, אי ס"ל להרמב"ן מש"כ תוס' ד. בד"ה דקיי"ל] בשם ר"ת דלכו"ע בעינן עדי מסירה משום דאין דבר שבערוה פחות משנים, א"כ ככה"ג שנשלמת עדותן במה שרואין אותו עתה ביד האשה ומכירין אותו בטב"ע, הוי כהיא שכ' הב"ש [ס"י מ"ב סק"ב ובפת"ש שם] דעדי קידושין שלא ראו הנתנה מידו לידה, אלא ראו הטבעת ביד המקדש ושמעו אמירת הרי את מקודשת לי, ומיד אח"כ ראו הטבעת בידה, מהני].

יט: למאי ליחוש לה, אי משום מי מילין, אין מי מילין ע"ג מי מילין.

כ' בתוס' הרא"ש, וא"ת לענין מה קאמר רב יוסף, אי לחושבה מגורשת גמורה, אפי' אם יש מי מילין ע"ג מי מילין, כיון דלא אקרייה לא הויא מגורשת, ואי לפסלה לכהונה קאמר, א"כ היכי קאמר אי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה, הא לקמן בריש כל הגט [כד:]: קאמר שמואל דכל גיטין דמתני' דהתם פסולין לכהונה אע"ג דהווי שלא לשמה.

וי"ל דשאני התם דכתיב כעין גט ואין מחוסר אלא לשמה, ולא דמי לכריתות דס"ת דלא הוי כעין גט כלל.

יט: בתוד"ה טעמא. וי"ל דכיון דס"ת השתא דמגורשת ודאי קאמר שמואל וכו'.

כ' התו"ג, קצת קשה הא הוא שטר שיכול לזייף, דהאשה תוכל להטיל מיא דנרא על מקום חתימות העדים שתהיה ניכרת, ולמעלה מחתימתן תכתוב מאי דבעי, והב"ד יסברו ששטר גמור הוא ושוב לא יבדקו במיא דנרא. [ולא ניה"ל למימר דכתב מי מילין הנפלט ע"י מיא דנרא משונה הוא משאר דיו וניכר במראיתו, וידעו הב"ד שחתימות אלו של מיא דנרא הווי, ויבדקו כל השטר במיא דנרא].

יט: בתוד"ה ושמואל. השתא לא צריכי לאוקמי דבדקיניה וכו'.

וכ' ע"ז הרשב"א, ותמיהא לי דא"כ הול"ל אלא שמואל חיישין קאמר, אלא ודאי לכאור' משמע דאשינויא קמא סמכין, ולומר דכיון דליכא כתב אפי' מיחש לא חיישין עד דבדקינן ליה ופליט, וכי פליט נמי אינה מגורשת ודאית אלא ספק מגורשת ופסולה מן הכהונה. ואי קשיא לך הא דאמרינן לקמן גבי האי דעאל לבי כנישתא ושקל ס"ת ויהיב לאיתתיה, אמר רב הונא למאי ניוחש לה, אי משום מי מילין, אין מי מילין ע"ג מי מילין, תיפוק ליה דלא בדקינן ולא פליט, הא ליתא, דהיא היא וה"ק, אי משום מי מילין, ונבדקיה אי פליט אי לא, לא אפשר למיבדקיה דאין מי מילין ע"ג מי מילין ואינו ניכר, וכיון שכן, אפי' אי כתיב במי מילין לאו כלום הוא ולא כתיבה היא.

וכ' המהר"ם ש"ף, דתוס' פי' דלא כהרשב"א, דאזלי לטעמייהו דהקושיא טעמא דאיכא כתב וכו' הוא מכח דס"ת דשמואל מגורשת ודאי קאמר. [אבל אי חיישין קאמר, א"צ לאוקמייהו דבדקינן. ובאמת שיש לעיין בדעת הרשב"א דגם לס"ד לא הוי גט אלא מספק, א"כ מאי פריך מהא דזרקו לאור טעמא דאיכא כתב וכו', דילמא באיכא כתב הוי ודאי מגורשת משא"כ נייר חלק לא הוי רק ספק. עכ"ל הביאור. ועיין בריטב"א שהקשה כן, ותירץ, דאי איתא דהכי הוה דמשמע ליה לתנא דברייתא דהיא דליכא כתב הויא מגורשת כלל ואפי' ספק מגורשת, הו"ל לתנא דברייתא למיתני בהדיא, ומדלא תני לה שמעינן דהיא דליכא כתב לא הוי מגורשת כלל].

יט: בתוד"ה צריכי למקרייה. א"נ התם בדעייליה לבי ידיה וקנסינן לה וכו' מאחר שבאה לידי קלקול, ומיהו אינה אסורה לינשא וכו'.

וז"ל הרא"ש [בתוספותיו, ובפסקיו ס"י ט"ז], א"נ התם בקרייה ובתר הכי עייליה לבי ידיה ואפקיה, ומאחר דעייליה לבי ידיה, איבעי לה למיהדר ואקרוי, ומיהו אין אותה קריאה חמורה כ"כ שתיאסר בכך לינשא, דלא חיישין לאיחלופי עד דידעינן דאיחליף, כדקתני לא כל הימנו לאוסרה ולומר שטר אמנה, ובדלא קראה בתר דעייליה לבי ידיה ואפקיה מיירי, דאי קרייהו, לא מציי אמור ליה הכי, ואפי' אם תמצא לומר דאפי' לכתחילה לא מייחייב למעבד אותה קריאה דלא חיישין לאיחלופי, מ"מ כיון שבא הדבר לידי קלקול והיא היתה יכולה לתקן בקריאה זו בדבר מועט קנסינן לה, [כיון דאפשר לה בלא טורח לקרותו ולצאת ידי ספק ולא חששה לכך, ל' הרשב"א], כדאשכחן התם [יבמות צא.]. הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונישאת לאחר ונמצאת יבמתו איילונית, תצא מזה ומזה וכו', ומפרש התם דקנסינן לה משום דאיבעי לה לאימתו, ולא מציינו בשום מקום שתהא אסורה לינשא משום חששא זו.

כ. א"ר חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה, באנו למחלוקת ר"י ורבנן דתניא וכו'.

הקשה הפנ"י, מאי ס"ד דרב חסדא לדמות פסול הגט להיא דהתם אליבא דרבנן, הא בהדיא קאמרי חכמים אין השם מן המובחר, משמע דמן המובחר אינו, אבל בדיעבד כשר, ולאפוקי מדר"י דמכשיר לכתחילה. ומתחילה כ' לתרץ דהא דאמר חכמים אין השם מן המובחר, היינו דלא מבעיא דהס"ת פסולה, אלא שאין קדושת השם כלל על זה השם שנכתב ע"י העברת קולמוס, ומותר למחקו ולכתוב אחר במקומו. אלא דקשיא ליה, מאי איריא דנקט לפלוגתייהו כשנתכוין לכתוב יהודה, הא בפשיטות

הקשה על הרא"ש מסוגיין, דא"כ לא מצי למיפסל כולהו גיטי, זולת אחד מני אלף שהבעל לא רצה ליתן השכר, אלא ש"מ כהרמב"ם שתקנו דלכתחילה היא נותנת השכר.

כ. כתבו על איסורי הנאה כשר.

כ' הריטב"א, בכל איסורי הנאה קאמור, ואפי' בההוא דכתותי מיכתת שיעוריה, דלא איכפת לן בהכי אלא במידי דבעי שיעור כגון שופר ולולב וכיו"ב, אבל במידי דלא בעי שיעור לא. ומיהו באיסורי הנאה העומדים לשריפה למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי, בהא ודאי לא, שהרי כשרופים הם וכמו שאין בהם ממש דמי. וכ"כ רבינו נר"ו.

כ. הכא יריכות.

פירש"י שהיה הציץ דק כעין טס וכו', ודוחק ירכותיהו והן בולטות מעבר השני. וכ' ע"ז בתוס' הרא"ש, ולא משמע לר"ת דתחשב כתיבה בענין זה, אלא מפרש יריכות שלוקח הזהב שבטס במלקחיים ועושה בו האותיות, וכן דרך לכתוב בצד הקריאה. ולקמן דמשני התם מגואי והכא מאבראי, כ' בתוס' הרא"ש, משמע קצת כפירש"י, ולפיר"ת נמי יש לפרש, התם בדינר זהב מגואי, חורץ מבפנים סביב הכתב ונשאר הכתב במקומו עומד במקומו, הכא מאבראי, מוציא האותיות לחוץ ומתקן גוף האותיות.

כ. בתוד"ה אי. תימה דלענין מגילת סוטה משמע בפ"ק דעירובין דמוחקין לה מן התורה וכו'.

הקשה הגרע"א, הא על כרחין מוכח דמ"ד דמוחקין ס"ל די ש ברירה, דאל"כ מה מהני דסתמא לשמה, היאך מבורר דלשמה של זו היה, וא"כ מצינו לומר דרב יוסף ס"ל אין ברירה וכו'. וי"ל לפי מש"כ הרמב"ן בסוגיא דמעמד שלשתן, כיון דלכו"ע משעבד הוא לזה ולזה ולזה, לא שייך לומר אין ברירה, וה"נ י"ל בס"ת דהוא יכול לגרש אשתו ואח"כ גם אחר יכול לגרש, ונכתב לכולי עלמא, לא תליא בברירה. [א"ה, לכאו' יש לחלק, דאפשר שישתעבד לכולי עלמא בבת אחת אי הוה משכח"ל מעמד שלשתן לכולהו, הלכך כשרוצה להשתעבד לאותו פלוני שהקנה לו לבסוף במעמד שלשתן, מהני אפי' למ"ד אין ברירה, אבל לענין לשמה שעיקרו הוא במה שמיוחד הגט לאשה זו, א"א שיהא מיוחד לכולי עלמא].

כ. בתוד"ה הא בעינן. משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא דרבנן וכו', דבלא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן וכו', לר"מ פסול מה"ת דהא בעינן שיהא מוכח מתוכו וכו'.

הפנ"י נקט דלמסקנת תוס' אם לא כתב כלל שמו ושמה לא מיפסל אליבא דרבנן אלא מדרבנן, דלא בעו מוכח מתוכו. וגם הב"ש [סי' קכ"ט סק"ה] כ' דדעת תוס' דאם שינה שמו ושמה שינוי גמור אינו פסול אלא מדרבנן, [ועיין בהגרע"א שכ' דאינו מוכרח למאי דמסקו תוס' דסוגיא דהזורק איירי בשכתב שם דגליל ביהודה], אבל הרמב"ם שכ' דאינו גט, היינו דמדאורייתא בטל.

וז"ל הרמב"ן, הא בעי שמו ושמה וכו', פי' נ"ל משום דכתיב ספר כריתות, והיינו ספירת דברים של כריתות, וא"א לספר כריתות שבינו לבינה אא"כ כתב שמו ושמה. ושם עירו ושם עירה לאו דוקא, דדיעבד אע"פ שאין שם מקום מגורשת, ואפי' תימא גט פסול הוא מדרבנן, מ"מ מגורשת ואינו מגורשת הויא, ורב יוסף לא חשש לה כלל. ובתוס' מוקי לה כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי, וא"א אא"כ מוכיח מתוכו מי מתגרש ומי מתגרשת. ואינו נכון. וי"א שמו ושמה עירו ועירה מדרבנן צריכי, ואע"פ"כ אם לא כתב אין חוששין לריח הגט כלל, דכל דמגרש אדעתא דרבנן קא מגרש ושיניהו רבנן לגיטא חספא בעלמא. ולא דוקא, ועוד דא"כ היכי אמרינן מאי קמ"ל, טובא קמ"ל.

ויש לפרש דה"ק, כיון דבעינן שמו ושמה [שם] עירו ועירה ואם לאו אינה מגורשת לגמרי, אין חוששין שמא הקדים דינר לסופר שאין מעשיו מועילין. ולא דוקא, דבלא"ה ליכא למיחש, אלא משום דאמר הרי זה גיטי, אמרינן שמא לקלקולה בב"ד ולצעורה נתכוין, ובתוס' הרא"ש הקשה כתוס', וכ' וז"ל, ומתוך זה מפרשים דה"ק, והא בעינן שמו ושמה

מצינן לאשכוחי כשנתכוון לכתוב השם אלא שלא כתבו בפירוש לשם קדושת השם, דאין חילקו בין אם כתבו בפירוש שלא לשמה או שתמא, [יעו"ש ראייתו], ואי לרשום כח דהיתרא, דאפי' כשנתכוין בפירוש לכתוב יהודה מכשיר ר"י, אדרבה לרבנן הוי טפי כח דהיתרא לענין שמותר למחקו, ומסיק איפכא, דהא דקתני אין השם מן המובחר, דנהי דהס"ת פסול משום דאין השם מן המובחר, אבל לענין מחיקה בקדושתיה קאי דאסור למחקו. [יעו"ש דמייתי מדברי הב"י [ביו"ד סי' רע"ו] דמתיר, וכ' ע"ז, אף שאיני כדאי, לדעתי מסוגיא דשמעתין משמע להיפוך, וכמש"כ].

וז"ל הריטב"א, הא דאמר ר"א בר יעקב דעד כאן לא קאמרי רבנן אלא משם דבעינן זה אלי ואנוהו, לישנא דאין השם מן המובחר הוא דדייק, דהול"ל וחכ"א זה לא כתב הוא. ורב חסדא דקסבר אליבא דרבנן דאינו כתב כלל, הא דקאמרו רבנן אין השם מן המובחר, לטעמיה דר"י קאמרי ליה, לדידן אינו כתב כלל, אבל לדבריך דאמרת דכתב הוא, מ"מ אין השם מן המובחר. [והרשב"א הביא כן מהירושלמי].

כ. עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דבעינן זה אלי ואנוהו וליכא.

כ' הגרע"א, היינו דגם תיבה אחת הוי כמנומר, [עיין לקמן נד: דבאזכרות דכולי ס"ת מוזי ר"י דהוי כמנומר], ואינו מהודר ע"י כתב ע"ג כתב. א"כ נראה דבזה אין חילוק אם נכתב תחילה לשמה או לא, דאף דנכתב תחילה לשמה, מ"מ בהעברת קולמוס מגרע גרע דהוי כמנומר, ומה הפרש בזה בין כתב הראשון לשמה או לא. [ויל"ע היכא דהעביר קולמוס בשבת ע"ג השם מכתב שהוכה מראיתו, דתיקן המראה אבל קלקל משום דהוי כמנומר, אי מיחייב משום כותב].

כ. אי לימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה ליה, ודילמא אקנויי אקנו ליה רבנן.

כ' הרמב"ן, שמעינן מינה שהדיו והקסת והקולמוס והנייר הכל משל סופר, ובכך הכל כשר ואין לו בית מיוחד, שהכל הוא מוכר לבעל באותו פשוט שנותנת היא לסופר בגט, בין קלף בין דיו וטרחו ועמלו אקנו רבנן לבעל, ולא כדברי הנקדנין שמקנין הכל לבעל ממש, אלא רבנן אקנינהו ניהליה, ואע"ג דלא משיך כלום כשר, דאי ס"ד צריך לאקנויי ליה ממש, מאי היא דאקשינן הכא איהי כתבה ליה, אפי' פרעא וזוא דספרא, גיטא גופיה ודאי דבעל הוא ולא דסופר ולא דאשה, ושלוחיה דבעל כתיביה בשלו, אלא ש"מ אע"ג דלא מקנו ליה כלום ואע"ג דלא משיך כלום כשר וכו', דמא "וכתב" על ידו או ע"י שלוחו, ולאפוקי היא או שלוחה, דכשם שאין אשה מתקדשת בשלה אלא בשל בעל או שלוחו, כך אינה מתגרשת אלא בכך, הילכך מכיון דאקנו ליה רבנן פשיטא דספרא דידיה לבעל ואין זה וכתבה איהי כשר הוא, דנעשה שכירו ושלוחו של בעל בפשוט זה.

והריטב"א חילק בזה, דהיכא דהסופר קונה הקלף מאדם אחר, א"צ הבעל למשוך אותו, משום דהוי הסופר שלוחו של בעל וזוכה לו, וסגי במה שמתחילה עושה אותו לשמה בצווי הבעל ולבסוף איהו פרע ליה בזוא דמקנו ליה רבנן, אבל אם הקלף הוא של הסופר עצמו, צריך שיזכה בו הבעל או שלוחו, שאין הסופר זוכה לו במה שהוא שלו, [והדיו והקסת והקולמוס שהזכיר הרמב"ן, לא הזכירו הריטב"א והר"ן. ועיין במאירי לקמן [כא. בד"ה ערב] שכ', דבקולמוס מיהא אין בה הכרע, ושמא הם סוברים [המצריכים שיקנה הבעל הקולמוס] מדכתיב ונתן צריך שיהא כל מעשה הגט בדבר שיכול ליתנו לגמרי. יעו"ש], ואפ"ה פריך שפיר היאך יכול למיפסלינהו לכולהו גיטי, דהא רוביהו גיטי דבעל ניהו, דבזוא דאקנו ליה אזיל סופר וקונה לבעל וזוכה לו.

כ. והכא איהי קא כתבה ליה.

ופירש"י נותנת שכר הסופר כדאמרינן בגט פשוט משום תקנת עגונות. ועיין בב"י [ריש סי' ק"כ] דלהרמב"ם [בפ"ב ה"ד] בתר הך תקנתא לכתחילה אומרים לאשה שתתן השכר, אבל הרא"ש [בסדר הגט בסוף מכילתין] כ', ושכר הסופר יתן הבעל, ואם נתנה האשה הגט כשר, דס"ל דאף לבתר תקנתא לכתחילה אומרים לבעל שיתן, ואם לא ירצה ונתנתו האשה כשר, דרבנן אקנו ליה ההוא וזוא כדי שלא תתעגן. והפר"ח שם

כלומר כיון שלא נכתב כאן שמו ושמה, אין לחוש לדלמא אקדים זוזא ולספרא לכתוב ספר כריתות שבתורה לשמה, שאין דרך הסופר לעשות כך כיון שלא כתב שמו ושמה.

כ: א"ל נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה.

כ' הרשב"ש, לא דמי ל"הוהנייר שלי" דלקמן, דהתם לא נתן לה רק אותיות פורחות באויר, כדפירש"י [בד"ה אינה מגורשת], אבל הכא נתקבלה הטס, ואף שלא נתנו אלא במחיר כתובתה, גם זה נתינה מיקרי, כמו "ואתנה לכם במקניכם" [בראשית מ"ז ט"ז], ועיין ח"מ סי' קכ"ד ס"ק כ"ג, [דהביא ד' הרשב"א בזה], וז"ל הרשב"א, תמיהא לי היאך אפשר לומר כן, דכיון שנתן לה גופו של טס לכתובתה, הו"ל פורח באויר וכקושייה דרבא. ונ"ל דכיון דאמר לה הכי והיא קבלתו, הו"ל כאומר לה התקבלי גיטיך ומחלי כתובתך. וכ' ע"ז הפר"ח [ו' קכ"ד ס"ח], ולי נראה דא"צ לידחק בכך, דבשלמא בטבלה שלה וכן באומר ה"ז גיטיך והנייר שלי, אינה מגורשת משום דלא קיהיב לה מידי וקרא כתיב ונתן, אבל הכא דקיהיב לה הטס, אע"פ שנתנו לה משום פרעון, כיון שאינו חוזר ונוטל ממנה, ונתן קרינן ביה, דומיא דאיסורי הנאה.

ועיין בט"ז שם [ס"ק י"ח] שכ', דלטעמיה דהרשב"א אין דין זה אלא באם האשה נתרצתה לזה, אבל בעל כרחא לא יוכל לומר כן, אפי' במקום שאין חרם דרבינו גרשום שלא לגרש בעל כרחא. ולא ידעתי למה לא דימה הרשב"א זה לגיטה וחצרה באין כאחד, ה"נ גיטה וכתובתה באין כאחד, [ומשמע דפירש טעמא דהרשב"א משום שפרעון הכתובה אחר גירושין הוא, ובשעת גירושין אכתי הטס שלו, אי לאו דמשום מחילה אתינן עלה], ולפ"ז יוכל לגרשה [בעל כרחא] במקום שאין חדר"ג.

כ: בעי ר"פ בין שיטה לשיטה וכו'.

הרשב"א הביא בשם מקצת מפרשים דמשום דמשייר לה בגויה קא בעי, ומשום כרות גיטא. אבל מדברי המאירי נראה דמספק"ל אי חשיב שנים ושלושה ספרים, וז"ל, יש שואלין היאך אפשר שנסתפקו במחובר אפי' בחיבור אותיות שלא יהא כשר לגמרי, והרי הכשרונוהו במשנתנינו על עלה של זית, ועלה של זית ודאי אינו מכיל כל טופס הגט, ועכ"פ פירושו שני עלים או שלושה, והם נקראים אחד ע"י צירוף הבד. ומפרשים שחיבור הבד חיבור גמור הוא, הואיל והוא מקום יניקת העלים, [ומה"ט גם אחר שנתלש חשיב חיבור טפיל], אבל הקלף או הנייר אע"פ שמעורה במקום אחד או בשנים, אין דנין אותו כמעורה בכולו. וי"א דעלה של זית לאו דוקא, אלא עלה רחב שיהא מכיל טופס הגט, ואם הוא של זית, שיכילהו בכתובה דקה, אבל שנים או שלושה פסול. [ולא נתבאר אם פסול מספק כמעורה דסוגיין, או דס"ל דעלין שלא היו מחוברין ממש מעולם, גרע טפי מקלף מעורה שבא מכח חיבור גמור דמעיקרא].

ועיין בחת"ס [ד"ה תיקון] שהביא דהראשונים כ' [ולא מצאתי, ואולי כן פי' ד' הרשב"א] דספיקא דר"פ היא אי [טעמא] דברייתא משום אותיות פורחות, א"כ ביני שיטי אינו פורח באויר, או הטעם משום שאין זה כריתות כיון שיש להבעל שום אחיזה בהגט, וא"כ ה"ה בין שיטה ותיבה, והרמב"ם כ' הטעם משום כריתות, וממילא גם בין שיטה ותיבה פסול, ואע"ג דלא איפשיטא, י"ל דאפשיטא לעיל [ט.], דלאו כרות גיטא הוא [וכפי' הרי"ף שם].

כ: לא צריכא דמעורה.

כ' המהר"ם, מקשינן העולם תינח בין שיטה לשיטה דנוכל לאוקמה במעורה, אבל בין תיבה לתיבה מאי איכא למימר. ונ"ל דאה"נ דלפי המסקנא לא נשאר בתיקו אלא בעיין דבין שיטה לשיטה, אבל בין תיבה לתיבה אינו גט, משום דספר אחד וכו'. והרשב"ש הביא הקושיא, וכ' ע"ז, דלכאוף נראה דרש"י יישב זאת במש"כ דמעורה וכו' בראשי כל תיבה ותיבה, ור"ל דא"כ לא יוכל לחתוך כל סביבות התיבה, ולכן תשאר מעורה. אבל ז"א, דמ"מ יתחלק הגט מלמעלה למטה בין תיבה לתיבה. ולענ"ד יש לפרש דבעייתו לאו אהדדי קאי, [והו"ו ד"ובין תיבה לתיבה" היא וי"ו המחלקת], ור"ל בין תיבה לתיבה לבד [שייר], וביני שיטי לא שייך לעצמו.

וז"ל הרשב"א, בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה, פיר"ח ז"ל דאו או קאמור, או בין שיטה לשיטה או בין תיבה לתיבה, ולדבריו הא דאמר רבא תיפו"ל דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלושה ספרים, על דרך פשוט מינה חדא קאמור דפסול, דהיינו בין שיטה לשיטה, אבל בין תיבה לתיבה אכתי ספר אחד הוא, ופריך לא צריכא דמערי. אבל מפירש"י ז"ל נראה שהוא מפרשה ששייר בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה, וכי משני לא צריכא דמערי אכולהו קאי, ואפי' בין תיבה לתיבה דמערי בגב האותיות, ודקדק מכאן ריב"ם ז"ל דכתב דגט אין צריכה שיהא גויל מקיף את האות. ור"י ז"ל דחה דדילמא לאו מערי שנוגעות זו לזו, אלא כגון שנכנס צואר הלמ"ד בתוך חלל החי"ת שבשיטה של מעלה ממנה, או רגל הקו"ף בתוך חלל הטי"ת והעי"ן שבשיטה שלמטה הימנה קאמור, אבל אין נוגעת בחברתה כמלא נימא, וזה על דרך פירושו של ר"ח ז"ל שכתבתי, אבל לפי פירושו של רש"י ז"ל, כדברי ריב"ם מוכרעא.

כ: היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו וכו'.

כ' הגרע"א, ואם כתב הגט על קרן של פרה (שמתוך) [שמוחזק] שהפרה שלו, ויוצא [ת] מתחת [ידו] [ידה], י"ל דכיון דהפרה לאו בר דעת, וגם גט כתוב עליו, רגלים לדבר שהוא נתן לה. עיין בתוס' [ד"ה ת"ש, שכ' דבאינו בר דעת, הוי הוכחה קצת [ואפ"ה קאמר ר"ל דאין להם חזקה], וכן בגט כתוב על ידו הוי הוכחה קצת [ופשיט מדר"ל דה"נ אין לה חזקה], והכא הוי תרתי לטיבותא]. ויש להוכיח קצת, מדנקט האיבעיא בעבד, דמשכחת לה רק בדרך איסור דכתובת קעקע, ולא נקט האי בעיא בקרן של פרה, אלא על כרחין דבזה באמת ליכא איבעיא, ולא אמרינן בזה מדנפשיה עייל.

כ: מאי הוי עלה, ת"ש דאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה.

כ' המאירי, ומאחר שלענין דיני ממונות אין יכולה לומר אף לאחר שנתגרשה לקוח הוא בידו, אף לענין גט אינו כלום, אלא אומרים מנפשיה על, הואיל ואין כאן עדי מסירה, ואין מאמינין אותה מדין מיגו דאי בעיא אמרה גרשתני, שהרי הגט מסייע לה, וכי"ב מעיזה ומעיזה. ומ"מ אם הבעל מודה, יראה שמגורשת, ואם אין הבעל כאן, יראה שהיא ספק מגורשת, וכן אם החזיקה בו שלש שנים ועדיין הגט בידו, שהרי אף לענין דיני ממונות כל אחר שלש שנים יש להם חזקה.

כ: או דילמא לא ידעה לאקנויי.

עיין בחת"ס שביאר, דכיון שהאשה נותנת לו הטבלא ואומרת לו הריני נותן לך במתנה גמורה שרירא וקיימא, א"כ אפי' יהיה בלבה מה שיהיה, דברים שבלב אינם דברים, לכן אפי' אי קמי שמיא גליא דהאי איתתא לא גמרה ומקנה, מ"מ דינא הכי דאזלינן אחר הגלוי ולא אחר המצפון, אמנם כל זה אי רובא נשי דעלמא ידעה לאקנויי, תו הו"ל אותה דלא ידעה כדברים שבלב, אבל אי ידוע דרוב נשים לא ידעי לאקנויי, א"כ אינו נכנס בגדר דברים שבלב.

כ: בתוד"ה לא צריכא. ור"י אומר וכו' רגל ק' של שיטה עליונה בט' של שיטה שתחתיה וכו'.

וכ' ע"ז הריטב"א, אבל רבינו נר"ו אמר דבס"ת לא סגי בהכי, וכן דעת רבו הרמב"ן בחידושו, דאמר מוקפת גויל לגמרי בעינן, ואם יהיה כמו שכתבנו, הרי זה מבטל את האותיות כשנכנסת אות אחת בתוך חלל חברתה, [ולכאוף כוונתו דאותה האות שיש בה חלל, בעינן שיהא כל החלל גויל בלא שום כתיבה, אבל לענין זו הנכנסת בה, חשיב שפיר מוקפת גויל, ואין מגרע מה שיש כתב מצדיה. ויל"ע]. והכא כי אמרינן דמשייר לעצמו בין שיטה לשיטה, היינו [חוץ] ממה שצריך לעירוי הגט בכדי שיהא הגט אחד.

כ: בתוד"ה ת"ש. וא"ת מתני' הו"ל לאתויי וכו'.

והפנ"י תירץ, דמתני' הו"א דהא דהעבדים אין להם חזקה משום דעד תלת שנין מזדהר איניש בשטרין, וכיון דעבד בר שטרא הוא, מצי למימר ליה אחוי שטרך, ואיצטריך ר"ל לאשמועינן בגודרות דאף דאינו בני שטרא, אין להם חזקה משום דמנפשיהו אזלי, ולכך בעיא דרמי בר חמא לא מצי למיפשט ממתני', דשאני הכא דליכא ריעותא דאחוי שטרך,

מנפשיה עייל, ויש לעבדים חזקה כמו חזקת מטלטלין, אי לאו משום ריעותא דאחוי שטרך, והכא ליכא ריעותא וכנ"ל, וא"כ מאן דחזי הגט בידה ידוע [אצ"ל יודע] בודאי דהבעל מסר לה [כל כמה דלא ידע מריעותא דאחוי שטרך], וממילא ע"י העדי חתימה הוי כאילו איכא עדי מסירה בשעתה, אבל אי נימא דמנפשיה עייל, ליכא עדי מסירה בשעתה, כיון דע"י עדי חתימה א"א לידע אם מהבעל בא לה, רק מכח חזקה או שטר מתנה, וא"כ כשמוסר לה הגט בעדי חתימה בינו לבינה, ליכא עדי מסירה בשעתה והגט בטל. והוצרך לפשוט מהא דגודרות דמשם מוכח הסברא דאמרינן הוא מנפשיה עייל.

דגיטא היינו שטר מתנתו. ועיין בתו"ג שהקשה על דבריו, וכ' לבאר דבמתני' י"ל הטעם משום ריעותא דאחוי שטרך, וכמש"כ הפנ"י, והאבעיא במקום שיש לו חזקה, כגון אחר ג' שנים, או שיש לה ג"כ שטר מתנה, או שהבעל מודה ונשאר העבד בחזקתה, ומ"מ בעי אי הוי גט, דהר"ן לקמן [פו:]: כ' דהא דמהני עדי חתימה בלא עדי מסירה אף דקיי"ל דעדי מסירה כרתי, הוא משום דע"י העדי חתימה ידוע שהבעל מסר לה, והויין העדי חתימה כאילו היה עדי מסירה בשעתה.

ולפ"ז בעי שפיר אי אמרינן דאקנויי אקני לה, פירוש דלא אמרינן איהו